

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

FENOMÉN VINY A ODPUŠTĚNÍ Z POHLEDU SVÉPOMOCNÉ SKUPINY ANONYMNÍCH ALKOHOLIKŮ VYBRANÉHO OKRESNÍHO MĚSTA

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Kateřina Žiláková, DiS.
Studijní obor: Etika v sociální práci
Forma: kombinovaná
Ročník: III.

2014

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. března 2014

Žiláková Kateřina

.....

„Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

„Dále děkuji za ochotu ke sdílení svépomocné skupině anonymních alkoholiků vybraného okresního města.“

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 POJETÍ VINY V BIBLI	9
1.1 BIBLICKÝ POHLED NA HŘÍCH.....	9
1.1.1 STAROZÁKONNÍ TRADICE	9
A. POČÁTEČNÍ POJETÍ V RANÉ DOBĚ IZRAELE.....	10
B. PROHLOUBENÍ PROROKY	11
C. VYPRÁVĚNÍ O HŘÍCHU Z HLEDISKA PRADĚJIN.....	11
□ VYBRANÉ PŘÍBĚHY STARÉHO ZÁKONA	11
□ PÁD ČLOVĚKA A VÝHNÁNÍ Z RÁJE (Genesis 3,1–23)	12
□ DAVID A BAT- ŠEBA (2 Samuelova 11,1–27)	14
1.1.2 NOVOZÁKONNÍ TRADICE	16
D. SYNOPTICKÁ EVANGELIA	17
E. PAVLOVY SPISY	17
F. JANOVSKÉ SPISY.....	18
□ VYBRANÉ PŘÍBĚHY NOVÉHO ZÁKONA	18
□ JEŽÍŠ A HŘÍŠNICE V DOMĚ FARIZEOVĚ (Lukáš 7,36-50)	18
□ O MARNOTRATNÉM SYNU (Lukáš 15,11–32).....	19
1.2 POJETÍ HŘÍCHU V KŘESŤANSKÉ TRADICI	22
1.2.1 PATRISTIKA.....	22
1.2.2 RANÝ STŘEDOVĚK.....	22
1.2.3 SCHOLASTIKA	23
1.2.4 POTRIDENTSKÉ OBDOBÍ.....	23
1.3 POJETÍ VINY A HŘÍCHU V SOUČASNÉ MORÁLNÍ TEOLOGII	24
1.4 SHRNUÍ	27
2 CHÁPÁNÍ VINY A HŘÍCHU DNES – PROBLÉM ODPUŠTĚNÍ.....	28
2.1 CHÁPÁNÍ VINY A HŘÍCHU DNES	28
2.1.1 ZTRÁTA TRANSCENDENCE.....	29
2.1.2 KRIZE SVĚDOMÍ.....	33
2.1.3 POZNATKY EMPIRICKÝCH VĚD.....	38
□ Zikmund Freud (1856 – 1939).....	38
□ Alfred Adler (1870 – 1937)	40
□ Carl Gustav Jung (1875 – 1961).....	40
□ Antropologická hlubinná psychologie.....	41

2.1.4 CHYBY DŘÍVĚJŠÍ TEOLOGIE	42
2.2 FENOMÉN ODPUŠTĚNÍ	43
2.2.1 ODPUŠTĚNÍ V KŘESŤANSKÉ TRADICI.....	43
□ STAROZÁKONNÍ ODPUŠTĚNÍ.....	43
□ NOVOZÁKONNÍ ODPUŠTĚNÍ	44
2.2.2 SEKULARIZOVANÁ SPOLEČNOST A FENOMÉN ODPUŠTĚNÍ	47
2.2.3 PSYCHOLOGICKÝ POHLED NA ODPUŠTĚNÍ	50
2.3 SHRNUŤÍ	53
3 PROBLÉM VINY A ODPUŠTĚNÍ U ZKOUMANÉ SKUPINY	54
3.1 SPECIFIKACE CÍLOVÉ SKUPINY	54
3.1.1 DVANÁCT KROKŮ	58
3.1.2 DVANÁCT TRADIC	64
3.1.3 ÚČAST NA SETKÁNÍ.....	67
3.2 PROBLÉM VINY – OSOBNÍ SVĚDECTVÍ KLIENTŮ (diskuze)	68
3.3 PROBLÉM ODPUŠTĚNÍ – OSOBNÍ SVĚDECTVÍ KLIENTŮ (diskuze)	74
3.4 SHRNUŤÍ	82
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	86
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	91
SEZNAM PŘÍLOH	92
PŘÍLOHY	93
Příloha č. I – Seznam otázek do rozhovorů se skupinou AA.	93
ABSTRAKT	95
ABSTRAKT V ANGLICKÉM JAZYCE	96

ÚVOD

Vina a odpuštění patří mezi aktuální témata filosofického, teologického i psychologického uvažování. Jsou součástí života každého člověka, přestože se jejich chápání může v různých dobách určitým způsobem lišit a způsob i míra jejich prožívání může být vysoce individuální. Rozdílnost vnímání viny a odpuštění je závislá na mnoha osobních a sociálních faktorech. Srozumitelnost těchto pojmů je také do značné míry určována vzděláním a celkovým kulturním prostředím, ze kterého člověk pochází. Západní kultura vyrůstá z žido–křesťanské náboženské tradice, v níž vina a odpuštění hrají ústřední roli.

Žitá pravda biblického étosu, zachycená v příbězích obyčejných lidí z dob minulých, přináší poučení a důkaz o tom, že hřích nemůže být opomíjen nebo zlehčován. V dřívějších dobách patřily oba tyto termíny do běžné lidské řeči i k základním a všeobecně uznávaným morálním pojmům. Mají svůj význam bezesporu i dnes. Otázkou ovšem je, jak jsou nyní vnímány současnou společností a jednotlivými lidmi, a také do jaké míry s nimi dnešní člověk počítá ve svém životě.

Pro zpracování své diplomové práce jsem zvolila problematiku *viny a odpuštění* v kontextu s problematikou alkoholové závislosti a její terapie. Ve své praxi se setkávám s lidmi, kteří trpí různými problémy, v mnoha případech je to právě nějaký druh závislosti. V této práci se chci konkrétně věnovat skupině anonymních alkoholiků (AA) ve vytipovaném okresním městě. Konkrétně pak tomu, jak je při jejich skupinových setkáních i v osobním životě jednotlivých členů chápáno a zpracováváno téma viny a hříchu, resp. odpuštění.

Cílem mé diplomové práce je tedy zjistit, zda vina a odpuštění jsou z pohledu respondentů svépomocné skupiny „AA“ i po letech abstinence stále důležitým tématem. V dílčích cílech je mým záměrem zmapovat jejich povědomí o vině a jak ji prožívají. Je jejich prožitek viny vnímán jako privátní záležitost, která má být řešena v soukromí, nebo je pro ně samotné podstatné ji zveřejnit a mluvit o ní? Míra prožívané viny vede k potřebě odpuštění. Jakou podobu má z hlediska

anonymních alkoholiků toto odpuštění? Lze prostřednictvím odpuštění bližnímu odpustit i sám sobě, či je nejprve třeba odpustit sobě a pak je teprve člověk schopen odpustit bližnímu? Jakou roli v těchto důležitých vnitřních a interpersonálních procesech hraje vztahování se k „vyšší moci“?

Výše formulované otázky se staly stěžejní součástí výzkumu, který jsem v rámci šetření k diplomové práci provedla. Odpovědi jsou definovány pomocí výzkumné sondy, která proběhla metodou dotazování, technikou polostrukturovaného rozhovoru a technikou pozorování v průběhu setkání s anonymními alkoholiky ve vytipovaném okresním městě. Rozhovorů bylo uskutečněno celkem sedm. Otázky do výzkumu byly definovány technikou zúčastněného pozorovatele a reflexí teoretických východisek ze sociologického výzkumu autora DISMANA, M. a jeho publikace, nazvané „*Jak se vyrábí sociologická znalost, příručka pro uživatele.*“

Diplomová práce je rozdělena do tří provázaných kapitol. V první kapitole jsou popsány základní výpovědi o vině a odpuštění v křesťanské tradici, jakým způsobem se tento pojem vyvíjel a proměňoval. Záměrem je na biblických příbězích Starého a Nového zákona dostatečně přiblížit, co může člověk udělat, aby dosáhl odpuštění.

Druhá kapitola se již věnuje chápání viny a hříchu dnes s ohledem na skutečnosti, které vedly ke ztrátě nebo deformaci vědomí obou pojmů ze společnosti vůbec. Při zpracování této části čerpám informace z děl autorů: GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, KŘIVOHLAVÝ, J. *O odpuštění s Jaro Křivohlavým*, LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř.*, PESCHKE, K. *Křesťanská etika*, RATZINGER, J. *Křesťanství na přelomu tisíciletí*, ROZHOVORY, VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK, P., MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, SKOBLÍK, J. *Přehled křesťanské etiky*, ŠULISTA, P., PROKOPIUS, V. *Krize svědomí*, WEBER, H. *Všeobecná morální teologie aj.*

Třetí kapitola nejprve přibližuje filozofii „AA“ – tedy dvanáct kroků a dvanáct tradic „AA“, ve kterých je zakotvena „vyšší moc“ – Bůh. Následně je reflektována vina a odpuštění z pohledu anonymních alkoholiků a jsou vyvozovány závěry z výzkumné sondy. Jakou úlohu v jejich pojetí hraje. Zda je abstinujícími anonymními alkoholiky vědomě přijímán a považován za základní kámen a podstatu v uvědomění si vlastních chyb a proseb za odpuštění, anebo se z jejich

vědomí vytrácí i přesto, že se na něho ve svých pravidlech skupiny odvolávají. Příčin může být mnoho – sekularizace a individualizace společnosti, ztráta vědomí sounáležitosti, odtržení od vlastní kulturní tradice a s tím spojená ztráta vědomí Boha.

Cílem mé práce není podrobně zkoumat všechny tyto okolnosti, ale zmapovat možnou podstatu současného stavu vědomí viny a odpuštění, a tu vztahovat ke specifické skupině anonymních alkoholiků.

1 POJETÍ VINY V BIBLI

Křesťanské pojetí viny vychází z napětí mezi proviněním (hříchem), nárokem Božího zákona na lidskou mravnost a touhou Boha (a někdy i člověka) po vzájemném smíření a odpuštění. Hřích a vina jsou zásadní témata v procesu obnovy člověka a táhnou se jako jednotící téma napříč celou Bibli.

Smyslem první kapitoly je přiblížit chápání fenoménu viny v kontextu tradice Starého a Nového zákona a osvětlit je na příkladech několika vybraných příběhů. Bližší interpretace příběhů pomůže k snadnějšímu pochopení podstatných souvislostí tématu. Starý i Nový zákon nabízí řadu důležitých příběhů. Ze starozákonní tradice jsou zde uvedeny pouze dva příběhy, prvotní hřích Adama a Evy a známé provinění krále Davida a jeho milenky a pozdější manželky Batšeby. Tyto příběhy demonstrují klasický obraz lidského hříchu, které ovlivňují naše chápání provinění a viny až dodnes. I z Nového zákona vybírám pouze několik příběhů, které zásadním způsobem určují dobové i naše současné pochopení hříchu.

Ambicí této kapitoly není předložit vyčerpávající výklad o každém příběhu Starého a Nového zákona, ale podat základní informace o problematice viny a hříchu se zřetelem na otázku o tom, co může člověk udělat pro své omilostnění.

Na tuto část plynule navazuje pojetí viny v křesťanské tradici, které zohledňuje nejdůležitější etapy vývoje vztahované ke hříchu. Pohled na danou problematiku dokresluje pojetí viny a hříchu z hlediska morální teologie.

1.1 BIBLICKÝ POHLED NA HŘÍCH

1.1.1 STAROZÁKONNÍ TRADICE

Bible a její učení stojí na několika základních principech a nosných termínech, bez nichž by její poselství ztratila smysl a význam. Hřích je jedním z těchto stěžejních pojmů a principů. S trochou nadsázky lze říct, že Bible se bez hříchu neobejde. Ovšem správnější by bylo tuto větu formulovat tak, že bez odkazu

na hříchu se neobejde žádné Boží mluvení k člověku, jehož hříšnost je dalším z trvale platných principů, na kterých je žido–křesťanské učení postavené. Chápání hříchu vytváří základ pro morální principy biblického náboženství. Hřích má ve starozákonním podání řadu podob a několikery význam:¹

- *Hřích jako selhání, ve smyslu odklonu z pravé cesty (chattá)*
- *Hřích jako křivda, neboli otočení či záměrné překroucení správného obsahu (péšá)*
- *Hřích jako vzpoura a odpad (réšá)*
- *Hřích jako nechtěné, mylné zabloudění.²*

Uvedené terminologie ukazují, že význam slov je původně neteologický, nicméně z jejich obsahu plyne teologický rozměr tím, že ukazuje provinění člověka před Bohem. Z hlediska obsahové stránky není vývoj nikterak obsáhlý. Za zmínku stojí především tři důležité etapy.³

A. POČÁTEČNÍ POJETÍ V RANÉ DOBĚ IZRAELE

První zmínky o hříchu v tomto období jsou zakotveny ve vyprávění o praotcích, v Genesis a v obou knihách Samuelových. Hřích je v tomto období vnímán jako sejítí z cesty, omyl a také provinění se proti Bohu. Bůh se již člověku dal poznat a Izrael o Něm měl docela jasnou představu. I o tom, že v případě přestupku se hříšník provinuje jak proti samotnému Bohu, tak i proti druhému člověku, celé společnosti a stvořenému řádu světa, se kterým žil ve společenství (příkladem je narušení Abrahámovy manželství – Gn 12,17). Z hlediska osobního provinění a chápání viny je rozhodující objektivní skutkový stav, nikoliv subjektivní pohnutky.⁴

Pro toto období je také typické, že pracuje s myšlenkou kolektivního provinění. Za hřích byl obviněn celý Izrael i přesto, že se provinil jen jeden viník. Dalším typickým znakem této doby je skutečnost, že lidé dostávali nálepku „čistý“ a „nečistý“. Za provinilého byl označen ten, který se dostal do styku s „nečistým“,

---

¹ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 280.

² WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 280.

³ Tamtéž, s. 280.

⁴ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 280.

aniž si uvědomil, že se tak stalo. Lidé se mohli provinit téměř vším, přičemž každý hřích měl jinou váhu a byl odlišně potrestán. Tato krutá doba vyvolávala neustálý strach z potrestání za hříchy, kterými bychom se dnes vůbec nezaobírali.⁵

B. PROHLOUBENÍ PROROKY

Proroci prohlubují dosavadní pojetí viny a hříchu o své učení typicky zaměřené na volání k pokání, vyhlásování soudu nebo milosrdenství Božího a výzvy k opuštění hříchu a přijetí Boží vůle. Prorocká kázání o hříšnosti lidí pranýřují vědomé odpírání poslušnosti vůči Bohu. Znevažování velikosti Boží přízně pramení z narušeného vztahu k Bohu i bližnímu. Narušený vztah vede k úpadku morálky a rozbuzení hříchu ve společnosti. Bůh je sice trpělivý a shovívavý, ale zatvrzelé hříšníky hrozí stihnout jeho spravedlivé rozhoření. Tak se uskutečňuje i Boží trest nad Izraelem, když jej Bůh vydává okolním národům, ale jindy je opět boží soud příležitostí pro potrestání těch, kteří Izrael zotročili a vysvobození Božího lidu.⁶

C. VYPRÁVĚNÍ O HŘÍCHU Z HLEDISKA PRADĚJIN

Základ starozákonní nauky o hříchu je zachycen ve vybraných pasážích knihy Geneze, kde najdeme první stěžejní výpovědi o vině. Proroci na to navazují s důrazem na lidský hřích a odpadlictví, které narušují vztah člověka s Bohem. Prvotní hřích Adama a Evy je typickým příkladem vzpoury vůči Stvořiteli. Toto jediné špatné rozhodnutí našich prvních předků ovlivňuje od té doby životy všech dalších generací včetně té naší a zároveň je i základním faktem, z něhož musí vycházet správné pochopení a náboženské pojetí viny, hříchu a odpuštění.⁷

▪ VYBRANÉ PŘÍBĚHY STARÉHO ZÁKONA

Bible je tedy základním pramenem, který nastoluje a detailně řeší problematiku hříchu. Dějinným výkladem nabízí pohled na původ hříchu a jeho následky. Nabízí náboženská vyprávění, která neodmyslitelně patří k základům naší kultury

---

⁵ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 283-284.

⁶ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 285.

⁷ Srov. tamtéž, s. 285.

a formuje lidské povědomí o problematice hříchu. Prvotní hřích je popsán v příběhu Adama a Evy, o který se pradějiny opírají.⁸

Jejich touha a pýcha byly silnější než strach z trestu nebo snaha nezklamat Stvořitele. Uvedenou skutečnost nelze považovat za mýtus, ani chybu vývoje. Je neodmyslitelnou součástí tradice, ve které se odráží hřích prvních lidí,⁹ podstata víry a Božího zjevení.¹⁰

▪ PÁD ČLOVĚKA A VÝHNÁNÍ Z RÁJE (Genesis 3,1–23)

Nejzchytralejší ze vsí polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl had. Řekl ženě: „Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?“ Žena hadovi odvětila: „Plody ze stromů v zahradě jíst smíme. Jen o plodech ze stromu, který je uprostřed zahrady, Bůh řekl: Nejezte z něho, ani se ho nedotkněte, abyste nezemřeli.“ Had ženu ujišťoval: „Nikoli, nepropadnete smrti. Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevrou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré i zlé.“ Žena viděla, že je to strom s plody dobrými k jídlu, lákavý pro oči, strom slibující vševědoucnost. Vzala tedy z jeho plodů a jedla, dala také svému muži, který byl s ní, a on též jedl. Oběma se otevřely oči: poznali, že jsou naří. Spletli tedy fíkové listy a přepásali se jimi. Tu uslyšeli hlas Hospodina Boha procházejícího se po zahradě za denního vánku. I ukryli se člověk a jeho žena před Hospodinem Bohem uprostřed stromů v zahradě. Hospodin Bůh zavolal na člověka: „Kde jsi?“ On odpověděl: „Uslyšel jsem v zahradě tvůj hlas a bál jsem se. A protože jsem nahý, ukryl jsem se.“ Bůh mu řekl: „Kdo ti pověděl, že jsi nahý? Nejedl jsi z toho stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst?“ Člověk odpověděl: „Žena, kterou jsi mi dal, aby při mně stála, ta mi dala z toho stromu a já jsem jedl.“ Proto řekl Hospodin Bůh ženě: „Cos to učinila?“ Žena odpověděla: „Had mě podvedl a já jsem jedla.“ i řekl Hospodin Bůh hadovi: „Protožeš to učinil, buď proklet, vyvržen ode všech zvířat a ode vsí polní zvěře. Polezeš po břiše, po všechny dny svého života žrát budeš prach. Mezi tebe a ženu položím nepřátelství, i mezi sítě tvé a sítě její. Ono ti rozdrtí hlavu a

⁸ Srov. DUFOUR – LÉON, X. *Slovník biblické teologie*, s. 128.

⁹ *Josef Zvěřina je přesvědčen, že tvoříme společenství, do kterého patří i první lidé, a proto i nás Adamův a Evin počin ovlivnil. Dědičný hřích je kořenem osobních hříchů. Jde o hříšný stav, který vyústí odklonem od Boha a k jeho očistění nestačí pouhá lidská lítost, ale pomoc Boží. Ta byla člověku darována od Otce v Synu a od obou v Duchu svatém a může být překonána křtem.* ZVĚŘINA, J. *Teologie Agapé – II. Svazek*, s. 430.

¹⁰ Srov. ZVĚŘINA, J. *Teologie Agapé – II. Svazek*, s. 424.

ty jemu rozdrtíš patu.“ Ženě řekl: „Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout.“ Adamovi řekl: „Uposlechl jsi hlasu své ženy a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst. Kvůli tobě, nechť je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš.“ Člověk svou ženu pojmenoval Eva (to je Živa), protože se stala matkou všech živých. Hospodin Bůh udělal Adamovi a jeho ženě kožené suknice a přioděl je. I řekl Hospodin Bůh: „Teď je člověk jako jeden z nás, zná dobré i zlé. Nepřipustím, aby vztáhl ruku po stromu života, jedl a byl živ navěky.“ Proto jej Hospodin Bůh vyhnal ze zahrady v Edenu, aby obdělával zemi, z níž byl vzat. Tak člověka zapudil. Východně od zahrady v Edenu usadil cheruby s míhajícím se plamenným mečem, aby střežili cestu ke stromu života.¹¹

Oba první lidé zatoužili být jako Bůh, poznat dobré i zlé. Obyčejná pýcha, lidská slabost a touha po nezávislosti a bohorovnosti vedla ke vzpouře proti Stvořiteli. Svým nerozvážným rozhodnutím porušili původní vztah mezi Bohem a člověkem. Zapochybovali o Boží přízni a velkorysosti a uvěřili hadově lsti, že zákaz, který jim byl dán (jíst ovoce ze stromu života), je ve skutečnosti jen záminkou, kterou Otec omezuje jejich svobodu a hlídá si svá privilegia. Had, který Adamem a Evou manipuluje, oba přesvědčí, že porušením zákazu nic neriskují. Svou naivitou vůči pokušení a nedůvěrou vůči Bohu zklamali Jeho důvěru a porušili svůj základní slib.¹²

Ve výsledku jim jejich pochybení dává zakusit nepříjemný pocit dosud nepoznaných výčitek svědomí, které jim našeptává, že sami sebe svým rozhodnutím uvrhli do ztracení. Poznat zlo neznamená jen intelektuálně zaregistrovat jeho existenci, ale skutečně ho zakusit. V důsledku tohoto hříchu jsou první lidé vyhnáni z ráje do pozemské existence, smrtelnosti, bolesti a namáhavého živobytí. Lidé až pozdě pochopí, že Boží hrozba, že v den, kdy okusí ovoce Stromu poznání, propadnou smrti, nebyla planá, protože konečným

---

¹¹ BIBLE, *Písmo svaté Starého a Nového zákona, Genesis 3,1–23*, s. 24.

¹² Srov. DUFOUR – LÉON, X. *Slovník biblické teologie*, s. 128.

důsledkem jejich hříchu je vyhnání do smrtelnosti. Nicméně hned vzápětí po prvním hříchu a jeho důsledcích se objevuje akt odpuštění. Z příběhu¹³ už tehdy, při samotném vstupu lidí do jejich existence, poprvé zaznívá výpověď o neomezené Boží dobrotě a milosti, kterou odpovídá na lidskou hříšnost a která se ukazuje jako bezbřehá a nekonečná.¹⁴

Další významnou postavou v dějinách biblické tradice je mocný král David, jehož chtíč se stal stejně legendární jako jeho historický i náboženský význam pro dějiny Izraele.¹⁵

▪ **DAVID A BAT-ŠEBA (2 Samuelova 11,1–27)**

Na přelomu roku, v době, kdy králové táhnou do boje, poslal David Jóaba a s ním své služebníky i celý Izrael, aby hubili Amónovce a oblehli Rabu. David však zůstal v Jeruzalémě. Jednou k večeru vstal David z lože a procházel se po střeše královského domu. Tu spatřil ze střechy ženu, která se právě omývala. Byla to žena velmi půvabného vzhledu. David si dal zjistit, kdo je ta žena. Ptal se: „Není to Bat–Šeba, dcera Eliamova, manželka Chetejce Urijáše?“ David pak pro ni poslal posly. Ona k němu přišla a on s ní spal; očistila se totiž od své nečistoty. Potom se vrátila do svého domu. Ta žena však otěhotněla a poslala Davidovi zprávu: „Jsem těhotná.“ David vzkázal Jóabovi: „Pošli mi Chetejce Urijáše.“ Jóab tedy poslal Urijáše k Davidovi. Urijáš k němu přišel a David se ho ptal, jak se daří Jóabovi, jak se daří lidu a jak se daří v boji. Pak řekl David Urijášovi: „Zajdi do svého

---

¹³ Starý zákon je tvořen řadou dalších důležitých příběhů, nicméně právě Adamův hřích byl událostí, na kterou později nahlížela řada autorů a vytvářeli odlišná pojetí v chápání problematiky. **Augustin** byl první, kdo přišel s propracovaným přístupem. Předával učení, ve kterém konstatuje, že tragické následky hříchu Adama a Evy se biologicky přenášejí na jejich potomky. Jak je to možné? Důvodem je, že Adama považoval za otce a zástupce všech lidí. Na všechny tedy přechází také jeho vina, která se mezi lidmi šíří aktem plození. Z tohoto důvodu jsou všichni lidé zatíženi vinou a zaslouží si věčné zatracení. Jiné pojetí zastával **Irenaeus**. Byl přesvědčen, že Adam nebyl v dobrém psychickém rozpoložení, a proto společně s Evou podleli pokušení. Učení, které hlásal **Akvinský**, představuje myšlenku, že v důsledku Adamova hříchu člověk padl z nadpřirozeného stavu do nynějšího přirozeného stavu. Akvinský se domnívá, že jedině křest může odstranit znamení prvotního hříchu, přičemž duše se dostane do neutrálního stavu. Protestantismus se pak vracel k učení Augustina – **Luther** tvrdil, že člověk je tak zkažený a zvyklý hřešit, že si svůj hříšný stav vůbec neuvědomuje. KIMOVA, UN – JONG. Úvod do teologie, s. 100-101.

¹⁴ Srov. DUFOUR – LÉON, X. Slovník biblické teologie, s. 128.

¹⁵ Srov. BARTON, J. Etika a starý zákon, s. 37.

domu a umyj si nohy.“ Urijáš vyšel z královského domu a za ním nesli královský dar. Urijáš však ulehl se všemi služebníky svého pána u vchodu do královského domu a do svého domu nezašel. Když oznámili Davidovi, že Urijáš do svého domu nezašel, otázal se David Urijáše: „Což jsi nepřišel z cesty? Proč jsi tedy nezašel do svého domu?“ Urijáš Davidovi odvětil: „Schrána, Izrael i Juda sídlí v stáncích, můj pán Jóab i služebníci mého pána táboří v poli. A já bych měl vstoupit do svého domu, jíst a pít a spát se svou ženou? Jakože jsi živ, jakože živa je tvá duše, něčeho takového se nedopustím!“ David Urijášovi řekl: „Pobud' tu ještě dnes, zítra tě propustím.“ Urijáš tedy zůstal v Jeruzalémě toho dne i nazítří. David ho pozval, aby s ním jedl a pil, a opil ho. On však večer vyšel a ulehl na svém loži se služebníky svého pána. Do svého domu nezašel. Ráno David napsal Jóabovi dopis a poslal jej po Urijášovi. V tom dopise psal: „Postavte Urijáše do nejtěžšího boje a pak od něho ustupte, ať je zabit a zemře.“ Jóab tedy obhlédl město a určil Urijášovi místo, o kterém věděl, že tam jsou vybraní válečníci. Vtom vytrhli mužové města a bojovali s Jóabem. Z lidu padlo několik Davidových služebníků, též Chetejec Urijáš našel smrt. Jóab poslal Davidovi zprávu o všem, co se v té bitvě stalo. Poslovi přikázal: „Vypověš králi všechno o té bitvě. On ti v návalu královského rozhořčení jistě vytkne: Proč jste bojovali tak blízko města? Což jste nevěděli, že z hradeb střílejí? Kdo zabil Abímeleka, syna Jerúbešetova? Nebyla to žena, která na něho svrhla ze zdi mlýnský kámen, takže umřel v Tebesu? Proč jste se přibližovali k hradbám? Pak řekneš: »Také tvůj služebník Chetejec Urijáš je mrtev.“ Posel šel, přišel k Davidovi a oznámil všechno, s čím ho Jóab poslal. Posel Davidovi řekl: „Ti muži byli v přesile a vytrhli proti nám do pole, ale my jsme na ně dotírali až do vrat brány. Vtom začali z hradeb na tvé služebníky střílet lučištníci a usmrtili několik královských služebníků. Také tvůj služebník Chetejec Urijáš je mrtev.“ David řekl poslovi: „Vyříd' Jóabovi: Nepokládej to za nic zlého, vždyť meč požírá tak i onak. Zesil svůj boj proti městu a zboř je. Posilni ho!“ Když Urijášova žena uslyšela, že její muž Urijáš je mrtev, naříkala nad svým manželem. Jakmile však smutek pominul, David pro ni poslal, přijal ji do svého domu a ona se stala jeho ženou. Porodila mu pak syna. Ale v očích Hospodinových bylo zlé, co David spáchal.¹⁶

---

¹⁶ BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového zákona, 2 Samuelova 11,1–27, s. 270-271.

David se nechal unést svou touhou a prehlivostí a zapomněl na nutné důsledky svého jednání. Příběh varuje před lehkomyšlností, se kterou se může člověk nechat zaslepit okamžitou vidinou a ztratit ze zřetele vše ostatní – i to, že každý čin s sebou nese svoje důsledky a vliv na budoucnost.¹⁷

Příběh je se svou gradací (od cizoložství k vraždě) a závěrem (odsouzení a smrt) jednoznačným odsouzením spáchaného hříchu a doporučením ctnostného života, ovšem zároveň také poukazem, že o dobrý život musí člověk vědomě usilovat, a i tak může selhat. Člověk je hříšný, to Bible nikdy nezastírala, ovšem již starozákonní teologie počítala s odpuštěním. Král David přijal trest, vykonal pokán a došel odpuštění. S Bat-Šebou zplodil budoucího krále Šalamouna a David sám je pro svůj národ i celou křesťanskou tradici jednou z největších postav biblické historie. I sám Ježíš od něho odvozuje svůj původ a tak se přiznává k jeho dědictví. Nicméně ani jeho význam se nestal důvodem ke skrývání jeho přirozeně hříšné stránky.¹⁸

Příběhy v hebrejské Bibli nejsou učebnice ctnosti, přesto se neustále obírají podstatou našeho lidství, která hluboce souvisí s etikou, a dodnes ovlivňují a utvářejí morální postoje lidí. Vyjadřují nebezpečí, které hrozí, když člověk zapomene na hluboké následky všech svých činů a dojde k přesvědčení, že hřích vlastně nemá žádný morální dopad. Všechno má ale svůj následek a jednotlivý hřích vytváří hříšné struktury, které ve společnosti utváří podmanivou a vše prostupující atmosféru hříchu. Pohlucují slabé a pochybující, kterým předtím vnukne přesvědčení o tom, že nějaký jejich hřích s sebou přece nenese žádné následky, že si ho vlastně ani nikdo nemusí všimnout a především že se žádný hřích nedotýká druhých lidí, ani Boha.¹⁹

1.1.2 NOVOZÁKONNÍ TRADICE

Bible nahlíží na vinu jako na fenomén ovlivňující celou naši existenci. Člověk se skutečně sám proviňuje a zároveň žije v určitých strukturách hříchu ostatních. Důležitým momentem proto je, když do dějin spásy vstupuje v Ježíši Kristu akt

---

¹⁷ Srov. BARTON, J. *Etika a starý zákon*, s. 37-39.

¹⁸ Srov. SOKOL, J. *Člověk a náboženství*, s. 131.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 131.

smíření a odpuštění. To je skutečnou podstatou Ježíšova vystoupení i celé pozdější křesťanské teologie.²⁰

D. SYNOPTICKÁ EVANGELIA

Synoptici kladou důraz na četnost a rozmožení hříchů, tedy na fakt, že existuje větší počet jednotlivých provinění. Nicméně v záplavě hřichu přichází Ježíš s učením o smíření s Bohem, pokání a odpuštění hříchů. Ježíš nepodává vyčerpávající výklad o povaze a smyslu hřichu, zaměřuje se na praktické osvobození z jeho nadvlády. Právě kvůli usmíření hřichu přichází na svět a přijímá smrtelné lidské tělo, aby skrze Něho mohl být člověk ze smrtelného těla vykoupen. Odpuštění hříchů je nezasloužený Boží dar, je ale podmíněno pokáním, vnitřní proměnou a touhou po očistě. Odpuštění hříchů je často provázeno fyzickým uzdravením těla, což naznačuje celostní působení usmíření s Bohem.²¹

E. PAVLOVY SPISY

Pavel nekompromisně hlásá hříšnost celého lidstva. Bez výjimky každý člověk zhřešil a odpadá svými činy i myšlenkami od Boha a jeho příkázání. Pavel vychází ze soudobé zákonické tradice, takže má velmi dobrý přehled o nekonečných seznamech formálních zákazů a příkazů, o přísnosti Zákona, jehož požadavkům není žádný člověk schopen dostát. Klade důraz na to, že v důsledku svých provinění nemůžeme mít podíl na Božím království. Zákon zvěstovaný z lásky k naší spáse ztroskotat na lidské hříšnosti a jeho důsledkem je odsouzení a smrt. Přestože nepopírá závažnost hřichu, ale naopak ji uznává a zdůrazňuje, zvěstuje milost v osvobození od Zákona v oběti Ježíše Krista. Zaujetí Pavla pro tuto problematiku bylo pochopitelné a typické pro tuto dobu, protože prvotní církve se musela vyrovnat s určitým napětím a zdánlivým protikladem mezi tradičním židovským zákonem a Ježíšovým učením o absolutní milosti.²²

---

²⁰ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 291.

²¹ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 286.

²² Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 286.

F. JANOVSKÉ SPISY

V Janovských spisech je o hříchu pojednáno jako o temnotě a zlu, kam neproniká svit Božího světla. Ježíš je představen jako Slovo, které přináší řád do chaosu a začíná novou éru existence bez otroctví hříchu. Hřích je rozlišován jako ten, který vede k smrti, a ten, který k smrti nevede. Jako specifická ctnost vyvstává neochvějná víra a její popření je chápáno jako kapitální hřích.²³

▪ VYBRANÉ PŘÍBĚHY NOVÉHO ZÁKONA

V Novém zákoně je velké množství příběhů lásky a Boží milosti. Na základě Ježíšova kázání a života se zde promítá určitý vývoj a posun od teologie Starého zákona právě v chápání aktu odpuštění. Lidé si s příchodem Ježíše Krista uvědomují, že pokání může přinést úlevu v podobě odpuštění darovaného Bohem. Do dějin spásy tak zásadním a převratným způsobem vstupuje Ježíš, který je povolán Bohem právě proto, aby v Něm lidé došli odpuštění.²⁴

▪ JEŽÍŠ A HŘÍŠNICE V DOMĚ FARIZEOVĚ (Lukáš 7,36-50)

Jeden z farizeů pozval Ježíše k jídlu. Vešel tedy do domu toho farizea a posadil se ke stolu. V tom městě byla žena hříšnice. Jakmile se dověděla, že Ježíš je u stolu v domě farizeově, přišla s alabastrovou nádobkou vzácného oleje, s pláčem přistoupila zezadu k jeho nohám, začala mu je smáčet slzami a otírat svými vlasy, líbala je a mazala vzácným olejem. Když to spatřil farizeus, který ho pozval, řekl si v duchu: „Kdyby to byl prorok, musel by poznat, co to je za ženu, která se ho dotýká, že je to hříšnice.“ Ježíš mu na to řekl: „Šimone, chci ti něco povědět.“ On řekl: „Pověz, Mistře!“ – „Jeden věřitel měl dva dlužníky. První byl dlužen pět set denárů, druhý padesát. Když neměli čím splatit dluh, odpustil oběma. Který z nich ho bude mít raději?“ Šimon mu odpověděl: „Mám za to, že ten, kterému odpustil víc.“ Řekl mu: „Správně jsi usoudil!“ Pak se obrátil k ženě a řekl Šimonovi: „Pohleď na tu ženu! Vešel jsem do tvého domu, ale vodu na nohy jsi

---

²³ Srov. tamtéž, s. 289.

²⁴ Srov. PACNER, S. Věřím v odpuštění hříchů. In *Věřím ve vzkříšení těla a život věčný*, s. 142-143.

*mi nepodal, ona však skropila mé nohy slzami a otřela je svými vlasy. Nepochybně ji miloval, ale ona od té chvíle, co jsem vešel, nepřestala líbat mé nohy.*²⁵

Závažnost spáchaných hříchů je mimo diskusi a nikdo je nezpochybňuje a neomlouvá, nicméně projevená upřímná láska k Bohu vede k odpuštění. Ježíš zde vystupuje jako ten, který odpouští hříchy. Podtrhuje podstatu novozákonní tradice, která zdůrazňuje akt odpuštění, a to tak, že hřích bere skutečně na vědomí v jeho neskrývané podobě. V textu je jasná souvislost mezi odpuštěním a láskou, která se uskutečňuje ve víře, a taková láska a víra zachraňuje. Je třeba připomenout, že jde právě o prožívanou víru v Boží odpuštění, která se skrze Krista přibližuje. Bůh hříchy nikterak neznevažuje, naopak uznává jejich váhu a odpouští je. Bůh člověka omilostňuje ze své milosti a lásky. Přirozenou lidskou odpovědí je láska k Bohu, v tomto příběhu zosobněného Ježíšem. Tak vzniká nový druh vztahu – vztah lásky.²⁶

▪ **O MARNOTRATNÉM SYNU (Lukáš 15,11–32)**

Řekl také: „Jeden člověk měl dva syny. Ten mladší řekl otci: Otče, dej mi díl majetku, který na mne připadá. On jim rozdělil své jmění. Po nemnoha dnech mladší syn všechno zpeněžil, odešel do daleké země a tam rozmařilým životem svůj majetek rozházel. A když už všechno utratil, nastal v té zemi veliký hlad a on začal mít nouzi. Šel a uchýtil se u jednoho občana té země; ten ho poslal na pole pást vepře. A byl by si chtěl naplnit žaludek slupkami, které žrali vepři, ale ani ty nedostával. Tu šel do sebe a řekl: Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem! Vstanu, půjdu ke svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem; přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků. I vstal a šel ke svému otci. Když byl ještě daleko, otec ho spatřil a hmut lítostí běžel k němu, objal ho a políbil. Syn mu řekl: Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem. Ale otec rozkázal svým služebníkům: Přineste ihned nejlepší oděv a oblečte ho; dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy. Přiveďte vykrmené tele,

²⁵ BIBLE, *Písmo svaté Starého a Nového zákona, Lukáš 7,36-50*, s. 68.

²⁶ Srov. PACNER, S. Věřím v odpuštění hříchů. In *Věřím ve vzkříšení těla a život věčný*, s. 142.

*zabijte je, hodujme a bud'me veselí, protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen. A začali se veselit. Starší syn byl právě na poli. Když se vracel a byl už blízko domu, uslyšel hudbu a tanec. Zavolal si jednoho ze služebníků a ptal se ho, co to má znamenat. On mu odpověděl: Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého. I rozhněval se a nechtěl jít dovnitř. Otec vyšel a domlouval mu. Ale on odpověděl: Tolik let už ti sloužím a nikdy jsem neporušil žádný tvůj příkaz; a mě jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se poveselil se svými přáteli. Ale když přišel tenhle tvůj syn, který s děvkami prohýřil tvé jmění, dal jsi pro něho zabít vykrmené tele. On mu řekl: Synu, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé. Ale máme proč se veselit a radovat, poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.*²⁷

V jednom z nejznámějších podobenství Nového zákona, podobenství O marnotratném synu, které Ježíš adresuje farizeům a zákoníkům, je vysvětlena podstata hříchu jako takového. Marnotratný syn zde prezentuje věřícího Žida (tedy lidstvo, Izrael, případně církev), který se od své víry vzdálil, když si nevážil svého života v rodině a svého otce (Boha) zavrhl, když ho ještě za jeho života požádal o vyplacení dědictví, a tak ho vlastně zaživa pochoval. Vydal se svou cestou, majetek prohýřil a skončil na dně.²⁸

Otec prokáže svou odpouštějící lásku, když v bídě se navráťivšího syna vítá s otevřenou náručí zpět. Vede ho k tomu vedle radosti ze setkání samotného možná i obyčejná radost z toho, že syn si uvědomí a uvědomil chyby, které napáchal, a poučil se z nich. Prochází pokáním a vyzná se ze svých hříchů, a to hned dvakrát.²⁹

Když to nahlas přiznává sám sobě, je patrné, že nemá důvod si cokoliv nalhávat. Pravděpodobně mu ponížení při pasení prasat (z pohledu Židů nečistých zvířat) a pozice člověka na okraji společnosti otevřely oči a nastavily zrcadlo skutečnosti. V ten moment zřejmě pochopil svůj omyl a hřích. Tento moment Bible nazývá lítostí a pokáním. Skutečně prožil důsledky své viny na vlastní kůži a díky tomu poznal hloubku svého provinění. Jeho příběh vypovídá o provinění se vůči

---

²⁷ BIBLE, *Písmo svaté Starého a Nového zákona, Lukáš 15,11–32*, s. 79.

²⁸ Srov. SOKOL, J. *Zůstat na zemi, rozhovory nad BIBLÍ*, s. 183.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 183.

otci jako současné urážce samotného Boha. A právě na tento rozměr klade podobenství důraz.³⁰

V příběhu je synovi odpuštěno Bohem, ale je důležité si připomenout, že ten nám může odpustit, pokud ho k sobě pustíme a otevřeme pro něho srdce.³¹

Dokumentuje to i níže uvedený příklad:

Alkoholik Fr.: Pocit viny mě před léty dovedl k alkoholizmu. Do léčebny jsem šel umřít, aby mě neviděli umírat rodiče. Tak silně jsem byl přesvědčen, že mě už nikdo nemůže zachránit. Pak se mi stalo, že jsem měl hluboký spirituální prožitek v opuštěné chodbě léčebny. V tom okamžiku jsem uvěřil, že se vyléčím, a začal jsem vše pro to dělat. Den nato jsem řekl kolegovi alkoholikovi: „Tobě se to kecá, ty máš alespoň toho svýho pána Boha, já už nemám nikoho,“ - a on mě pozval na bohoslužbu. Zdráhal jsem se, ale šel. Jen tak na čumendu, abych zabil čas. Byl to tak silný zážitek, že než se přijímalo, tak jsem klečel v první řadě a přijímal s ostatními. Pan farář (taky bývalý pacient) se jen usmál, podal mi hostii a pokýval hlavou. Ten šedovlasý, moudrý služebník Boží věděl přesně, co se událo. Dostal jsem odpuštění z míst nejpovolnějších. Podobný zážitek odpuštění jsem prožil v kostele Bohnické léčebny. Každý den prosím za odpuštění svých chyb a každý den ho dostávám. I to, že jsem spadl do recidivy, připisuji tomu, že jsem po létech přestal o toto každodenní odpuštění stát a začal se spoléhat (ve své pýše) jen na svoje schopnosti. Ale to bychom byli spíš u otázky víry. Jen s těmi lidmi mi to odpuštění tak snadno nejde, tam se bojím.³²

Odpuštění může přijít mnohem snadněji, pokud si uvědomíme, že před Boha můžeme přijít bez příkras takoví, jací jsme, a Bůh nás takové přijme. Bůh nečeká, že přijdeme v nažehlené košili a vyleštěných botách. Očekává pouze otevřené srdce, protože Boží láska, milost a odpuštění jsou absolutní. Sám Ježíš říká, že přišel na svět právě kvůli hříšníkům, ne kvůli spravedlivým. Právě hříchem obtížení potřebovali Ježíšovo odpuštění, které vždy vede k uvolnění napětí a sejmutí vnitřní tíhy duše.³³

---

³⁰ Srov. SOKOL, J. *Zůstat na zemi, rozhovory nad BIBLÍ*, s. 184.

³¹ Srov. tamtéž, s. 184.

³² Záznam ze setkání AA z 3. 3. 2014.

³³ Srov. PACNER, S. *Věřím v odpuštění hříchů*. In *Věřím ve vzkříšení těla a život věčný*, s. 145-146.

1.2 POJETÍ HŘÍCHU V KŘESŤANSKÉ TRADICI

Problematika viny a hříchu zaměstnávala i pozdější křesťanstvo a souvislý zájem o tuto problematiku dal vzniknout určité teologické tradici v učení o hříchu. Následující stručný přehled dokládá určitý teologický vývoj pohledu na problematiku viny a hříchu v křesťanské tradici.³⁴

1.2.1 PATRISTIKA

Patristika byla obdobím vyznačujícím se striktními a jasnými představami o člověku jako hřešící bytosti. Podle článku 2. Koncilu oranžského, ovlivněného Augustinem, je představa o člověku jasně vyslovena výrokem, že „nikdo nemá ze sebe nic jiného než lež a hřích.“³⁵

Podstatným znakem patristiky je přesnější rozlišení hříchů. To souvisí s rostoucím vlivem a postavením církve ve společnosti, která se z podzemní sekty stávala uznávanou duchovní i společenskou autoritou. Církev získala slovo, a musela tedy odpovídat na potřeby věřících. Ta měla výsadní slovo a vliv na morálku a atmosféru mezi lidmi. Hříchy jsou rozděleny do dvou základních skupin. Jednu skupinu tvoří těžká provinění, jejichž dopad vede až k vyloučení z účasti na eucharistii.³⁶ Rozhřešení závažných provinění hříšník došel pouze oficiální zpovědí, méně závažné činy mohl vyznat v osobní modlitbě.³⁷

1.2.2 RANÝ STŘEDOVĚK

Raný středověk pojímá hřích jako objektivní danost. Za rozhodující platí faktický negativní skutkový stav, nikoliv smýšlení nebo úmysl jednajícího. Často se znovu za hříšné považují i nezaviněné skutky, často na fyziologické nebo psychologické úrovni. Roste důraz na hříšnost sexuality a ženy jako nositelky pokušení. Církev zavinila, že z hříchu se stal pro obyčejného člověka této doby strašák. Kázáním

---

³⁴ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 292.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 292.

³⁶ *Eucharistie (řec. dikuvzdání) je jedna ze základních součástí křesťanské tradice, při které se připomíná poslední večeře Ježíše Krista. Lidé přijímají víno a chleba a vzdávají díky za spasení. WIKIPEDIA, Otevřená encyklopedie* [online]. Článek Eucharistie, poslední aktualizace 14. listopadu 2013 [cit. 12. ledna 2014]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Eucharistie>.

³⁷ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 293.

pekelné odplaty za hřích a soustředěním na aspekty trestu církev ve středověku podnítila až obsedantní zájem středověké společnosti o podsvětí, hřích a temnotu. To se projevovalo jak v různých eschatologických nebo přímo heretických hnutích, pověřivosti a strachu prostých lidí, inkvizici a náboženskému udávání, a dokonce honu na čarodějnice. Církev vyhláší nové hříchy a rozšiřuje řady těch smrtelných, což stále více lidí nutí k formálnímu pokání a zvyšuje strach ve společnosti a možnost i křivého obvinění.³⁸

1.2.3 SCHOLASTIKA

S rozvojem středověké vzdělanosti se rozvinula nová specifická metoda filozofického a teologického uvažování, scholastika. Jejím cílem ve vztahu k teologii hříchu bylo dosáhnout jasného kritéria pro rozlišování smrtelného a všedního hříchu. S konečnou platností je rozdíl v chápání obou pojmů určen takto: smrtelný hřích je po formální stránce úplný lidský čin a lehký hřích je vnímán jako jednání označené za neúplný lidský čin.³⁹

1.2.4 POTRIDENSKÉ OBDOBÍ

Potridentské období je určováno závěry Tridentského koncilu, v jehož pozadí je dána povinnost vyznat se ze všech těžkých hříchů co do počtu, tak druhu a okolností. Rozhodnutí koncilu vyjadřuje vystupňované úsilí rozlišovat u všech konkrétních skutků maximálně přesně mezi těžkými a lehkými hříchy. Rozhodnutí o závažnosti hříchu je stále v rukou teologických autorit. Tato praxe teoretického akademického uvažování o hříchu do značné míry souvisí s ustavením morální teologie jako specifické vědní disciplíny v rámci teologie. Tato praxe do značné míry souvisí s ustavením vědní disciplíny v rámci teologie, a to teologie morální.⁴⁰

---

³⁸ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 292.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 292.

⁴⁰ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 292.

1.3 POJETÍ VINY A HŘÍCHU V SOUČASNÉ MORÁLNÍ TEOLOGII

V současnosti navazují teologové na historické prameny Písma a Tradice a i oni samotní se zabírají rozlišováním těžkého a lehkého hříchu. V současnosti je takové uvažování těžší o morální relativismus, který přineslo dvacáté století. Sami připouštějí, že rozhodování o závažnosti konkrétních provinění a objektivní posouzení daných skutečností jsou značně diskutabilní a nesnadno hodnocená. Jejich pozice je ztížena také proměnou společenského klimatu a náhledem společnosti na vinu a hřích.⁴¹

Přestože každý hřích stejně narušuje vztah člověka k Bohu, na úrovni lidské společnosti nemá vždy stejnou závažnost. Pochopitelně je rozdíl mezi úkladnou vraždou a drobnou krádeží. Téma hříchu a jeho závažnosti je pro současného člověka matoucí o to víc, protože v minulosti se za „smrtný hřích“ vydávalo ledasco, co je v současné době vnímáno jako osobní „libůstka“ nebo přinejhorším „lehký hřích“.⁴²

Aby určitý skutek splňoval kritéria smrtelného hříchu, musí v sobě spojovat následující tři atributy: faktické přestoupení důležitého přikázání; jasné vědomí pachatele o povaze konaného skutku a svobodný souhlas vůle člověka. Rozhodujícím faktorem je objektivní skutková podstata, i když se v činu prolínají i subjektivní momenty. Subjektivní podíl ovšem nemá zásadní význam pro hodnocení skutku, může do určité míry vysvětlit či omluvit i těžký hřích, ten ale hříchem zůstává. Proti tomuto učení vzešla kritika, postavená především na tom, že skutkový obsah nepostihuje podstatu hříchu a ani neobjasňuje otázky, které vyplývají při jejím kritickém zkoumání. Podstatou hříchu je podle tohoto pohledu spíše subjektivní dění, které se děje uvnitř člověka, a člověk tento akt nějak prožívá a vnímá. Nicméně je pravdou, že tyto vnitřní děje se posléze odrážejí v konkrétních činech a myšlenkách – ostatně proto Ježíš nazýval nenávist vraždou a chlípnost smilstvem.⁴³

Námítky proti dělení hříchů na smrtelné a všední nadto upozorňují, že každý člověk má vlastní (jeho „oblíbeným“ hříchům přizpůsobené) dělení lehkého

---

⁴¹ Srov. OVEČKA, L., *Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré.* Česká katolická morální teologie 1884-1948, s. 155.

⁴² Srov. SCHÖNBORN, CH. *Rozhodni se pro život*, s. 42.

⁴³ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 298-299.

a těžkého hříchu. A také, že vůbec celé dělení hříchu na lehčí a těžší kategorii působí matoucím dojmem a toto zmatení tématu může prosté věřící odrazovat od snahy o hlubší vhled do tématu a vést k tomu, že se věřící nakonec o otázku hříchu vůbec nezajímají, případně ji vyhrazují „profesionálním teologům“. Laické hodnocení a dělení hříchů skrývá ještě další problém: jedni vnímají jako těžký hřích každé provinění, a tak devalvuji celou kategorii smrtelného hříchu, jiní naopak všechny hříchy omlouvají jako malé a pochopitelné a tím je bagatelizuje.⁴⁴

Shoda panuje víceméně pouze v názoru, že se stále hledají spolehlivá a všeobecně přijatelná kritéria pro jeho určení. Situace se komplikuje i tím, že hřích v moderní době stále více vnímáme jako určité vnitřní rozhodnutí a podstatou hříchu jsou neviditelné děje: osobní rozhodnutí jednat proti dobru a vnitřní odvrácení se od Boha anebo bližního.⁴⁵

Prohřešek jako subjektivní rozhodnutí je vlastní hřích, který zakládá vinu člověka před Bohem. Na něm závisí život a smrt, spása a záhuba, milost nebo její ztráta. Hříchem jako objektivním proviněním je negativně působící myšlení a jednání, které zraňuje a vědomě způsobuje křivdy. Zdá se, že u objektivního hříchu je možné rozlišit těžký a lehký hřích, protože vražda je ve většině případů objektivně horší než například lež. Tyto rozdíly jsou zvnějšku pozorovatelné, dají se jednoznačně poznat a objektivně posoudit. Člověk tedy může argumentovat a vyjádřit, co je těžký a co méně těžký hřích. Použitím výrazů těžký, méně těžký a obzvláště těžký hřích se nečiní soud o subjektivní vině a situaci člověka před Bohem, ale jen větší či menší objektivní závažnost popsatebného provinění.⁴⁶

Pro teologii hříchu je nepochybné, že lidská vina je správně pochopena, teprve je-li viděna jako hřích. Odvrácení se od Boha, jednání proti Němu a jeho Zákonu je vzpourou, kterou člověk Boha uráží, ať už v Něho věří nebo ne. Přes veškeré námítky ateistů trvá teologie důrazně na tom, že každá skutečná vina je rovněž vinou před Bohem, nezávisle na tom, zda pachatel ve svém životě Boha reflektuje, či nikoli. Vina má transcendentní rozměr, ať již tento fakt přijímáme, nebo odmítáme. Důležitou úlohu hraje svědomí, které je v člověku určitým

---

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 300.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 301.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 304-305.

požadavkem Božím a v němž sídlí Boží výzva k člověku. Z toho také vyplývá, že kdo jedná proti Bohu, jedná i proti svému vlastnímu svědomí a naopak.⁴⁷

Souhrnně řečeno, podmínky pro hřích jsou následující:

- *Subjektivní – vědomé a dobrovolné jednání;*
- *Vědomé – poznání nesprávnosti zamýšleného jednání;*
- *Dobrovolné – důležitý je souhlas vůle, ale nemusí být přímý;*
- *Objektivní – předmět jednání v rozporu s pravdou člověka (objektivní skutečností – tedy mravním řádem, s Boží vůlí nebo jeho zákonem).⁴⁸*

Morální teologie⁴⁹ popisuje pasáže Písma podstatné pro poznání hříchu. Pro každou jednotlivou oblast konkrétním způsobem definuje hřích. Vzhledem k tématu této práce je podstatné, jak definuje hřích nestřídmosti, který se pojí s neúměrným užíváním nejen nápoje, ale i pokrmu – opilství a obžerství.⁵⁰

*Hřích nestřídmosti spočívá v užívání jídla a nápoje takovým způsobem, že škodí zdraví. Tomáš Akvinský vypočítává tyto způsoby, kterým se děje gul: praepopere, laute, nimis, ardentem, studiose (příliš rychle, skvěle, mnoho, náruživě, vybíravě). Gula sama o sobě je lehkým hříchem, těžkým se stává tehdy, když člověk ulpí na požitcích pokrmu a nápoje jako na svém posledním cíli, kvůli němuž by pohrdal Bohem a jeho přikázáním. Střízlivost se týká v umírněnosti v užívání opojných nápojů. **Hřích opilství** je dobrovolná neumírněnost v užívání opojných nápojů. Opilství, které vede k úplnému, i když k dočasnému odnětí užívání rozumu, je těžkým hříchem, pokud je ovšem účinek takového přehnaného užívání opojného nápoje aspoň nějak předvídan. Jinak menší opilost, která nevede k úplnému odnětí užívání rozumu, je hříchem lehkým. Může se stát hříchem těžkým pro pohoršení nebo pro škody způsobené v rodině.⁵¹*

---

⁴⁷ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 309.

⁴⁸ SKOBLÍK, J. *Poznámky ke křesťanské etice*, s. 102.

⁴⁹ *je na rozdíl od etiky součástí nadpřirozené teologie. Je tedy součástí vědy o Bohu na základě Zjevení.* BENEŠ, A. *Morální teologie*, s. 15.

⁵⁰ Srov. BENEŠ, A. *Morální teologie*, s. 15.

⁵¹ BENEŠ, A. *Morální teologie*, s. 203-204.

1.4 SHRNU TÍ

- Bible je základním pramenem poznání hřichu a základem pro jeho správné chápání. Nabízí jasný pohled na původ hřichu a jeho důsledky.
- Bible není učebnice ctnosti nebo etikety, přesto se k lidskému konání velmi jasně vyslovuje, spoluutváří a modeluje naše morální stanoviska a chování. Dotýká se naší existencionální podstaty a zdůrazňuje, že všechny lidské činy mají transcendentní rozměr.
- Pohled na problematiku viny a hřichu podléhá určitému vývoji zejména v pohledu na povahu, roli a členění hřichu. Základní žido-křesťanská tradice však zůstává zachována.
- Teologie trvá na tom, že každá mezilidská vina je rovněž hřichem před Bohem nezávisle na tom, zda někdo svůj čin s Bohem spojuje nebo nespojuje. Vina má vždy svůj teologický rozměr. Ten, kdo se rozhodne jednat proti svému vlastnímu svědomí, staví se fakticky proti Bohu.
- *Hřích opilství je dobrovolná neumírněnost v užívání opojných nápojů. Opilství, které vede k úplnému, i když k dočasnému odnětí užívání rozumu, je těžkým hřichem, pokud je ovšem účinek takového přehnaného užívání opojného nápoje aspoň nějak předvídan. Jinak menší opilost, která nevede k úplnému odnětí užívání rozumu, je hřichem lehkým. Může se stát hřichem těžkým pro pohoršení nebo pro škody způsobené v rodině.*⁵²

---

⁵² BENEŠ, A. *Morální teologie*, s. 203-204.

2 CHÁPÁNÍ VINY A HŘÍCHU DNES – PROBLÉM ODPUŠTĚNÍ

Smyslem této kapitoly je propojit postoje teologicko–etické praxe s kritickými poznatky autorů empirických věd ve vztahu k problematice viny a hříchu, které do značné míry vedly k oslabení vnímání těchto fenoménů v současnosti.

2.1 CHÁPÁNÍ VINY A HŘÍCHU DNES

Předchozí kapitola nabízí pohled na hřích zakotvený v biblických příbězích a křesťanské katolické tradici: Bible se nezaměřuje na vykreslování mravní dokonalosti, ale na příkladě hříšníků poukazuje právě na ty, kteří obtíženi těžkou vinou z hlubin volali k Bohu o pomoc. Těm se totiž nakonec ukázala Boží milost ve své všeobjímající lásce a došli odpuštění svých hříchů a spasení. (viz kapitola 1.1 Biblický pohled na hřích).⁵³

V následujícím textu bude pojednáno o dnešním moderním pohledu na téma viny a hříchu se zřetelem k nábožensko–terapeutické praxi AA. Anonymní alkoholici na svých setkáních často a dlouhodobě zpracovávají osobní prohřešky spáchané v době své alkoholové závislosti.

V příbězích Bible i ostatních alkoholiků nacházejí poučení a motivaci pro pokračování ve svém zápase. *Alkoholik F: Na příbězích ostatních se učím, jak postupovat, abych to zvládl. Jsou mi zdrojem informací a víry v sebe. Jakož i celý program AA.*⁵⁴ Oni nakonec svého Boha našli, uvědomili si své hříchy, vyznali je a došli odpuštění.

---

⁵³ Srov. GRÜN, A. DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 13-15.

⁵⁴ Záznam ze setkání AA z 3. 3. 2014.

Moderní lidé ovšem svá etická dilemata a případné prohřešky vnímají čistě imanentně, bez spirituálního nebo teologického přesahu. Co se stalo, že současný člověk prožívá svou bídu a vinu bez vědomí Boha? Kam se vytratilo tradiční pouto transcendingící ve vztahu Já-Ty nad lidskou pozemskost a vědomí Boží přítomnosti v lidském životě? A vytratilo se i u anonymních alkoholiků, kteří ve svém učení dvanácti kroků a tradic s pojmem „vyšší moci“ pracují?⁵⁵

Moderní člověk ztratil spirituální rozměr své existences a díky této redukci se dostal do existenciální krize, ve které pochybuje o své existenci a jejím smyslu. Původně náboženské svátky, například Vánoce nebo Velikonoce, ztrácejí svůj religiózní rozměr nebo význam vůbec. Posvátno a vše s ním související hrozí omezit bezbřehou svobodu moderního člověka, která je považována za protikladnou k životu s Bohem a podle Boží vůle. Faktorů ničících posvátno v moderním způsobu života je mnoho: ztráta bezprostředního kontaktu s přírodou, nedostatek ticha a samoty, které člověku pomáhají se zastavit a rozjímat, oslabení představitivosti v důsledku omezení psaného slova, zvýšení životní úrovně a neustálá honba za jejím udržením, uspěchaný a materialisticky zaměřený životní styl.⁵⁶

Dvacáté století přineslo sekularizaci a bezprecedentní rozvoj ateismu a nekonfesijnosti. Změna duchovního klimatu byla tak výrazná, že mnozí filosofové i teologové mluvili o smrti Boha. Nelze nevidět, že i mnoho členů církve svou víru pojímá jen povrchně a formálně. Víra jako taková ovšem nezmizela, lidé jsou stále hluboce náboženští, i když si to často vědomě nepřipouštějí.⁵⁷

2.1.1 ZTRÁTA TRANSCENDENCE

Mravní jednání lidí určuje svobodný souhlas jednotlivce s mravním požadavkem, který je v konečném důsledku spojen s Boží vůlí. To znamená, že podstatou naší mravnosti je vyslovení lidského „ano“ Bohu. Bez toho se na povrch dere hřích, který toto svobodné „ano“ dusí (viz kapitola 1). Zlo plodí opět zlo, samo se reprodukuje a ovlivňuje náš svět a naše životy, aniž si to častokrát vůbec uvědomujeme. Je otázkou, do jaké míry se zde odráží pojetí chápání hříchu.⁵⁸

---

⁵⁵ Srov. GRÜN, A. DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 13-15.

⁵⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 23-24.

⁵⁷ Srov. FRANKL, V., LAPIDE, P. *Bůh a člověk hledající smysl*, s. 38.

⁵⁸ Srov. ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katechismu pro dospělé, s. 57.

Sekularizace se dostala tak daleko, že uvědomování si svých chyb a selhání jde zcela mimo náboženskou oblast, kterou nenáboženští lidé naprosto nereflektují, případně o ní mají hrubě zkreslené představy.⁵⁹ *Alkoholička I: Bůh je pro mě hodný, milý, laskavý pán, věřím v jeho moc a sílu, ale ještě jsem neměla štěstí jí naplno pocítit. Závidím těm, kteří toto štěstí měli a s Bohem jsou v kontaktu.*⁶⁰

Živý Bůh ovšem není dědeček na mráčku, který nás řídí, ani krvelačný zloduch, který dopouští bezpráví na Zemi. Lidé si Boha často vůbec nespojují se svým životem a odsouvají ho kamsi do neznáma. Vytrácí se vědomí toho, že zlými činy se neproviňujeme jen proti nějakému obecně platnému pravidlu, ale právě proti Bohu.⁶¹

Neméně podstatné se jeví i postoje významných filozofů a dalších myslitelů typu Nietzscheho, který radikálně zpochybnil křesťanské pojetí viny. Vliv na oslabování vědomí viny a hříchu má také samotná věda, která na základě hlubší znalosti člověka zásadně zpochybnila jeho schopnost provinit se.⁶²

Lidská vina a hřích ovšem zůstávají neúprosnou skutečností. Bývá bagatelizován jako projev nemoci nebo nezpůsobilosti, jako výsledek psychické patologie, sociálních hendikepů nebo vrozené destruktivity člověka. Do pojmu nemoc se dá zahrnout mnohé a pro člověka se tím život stává snadnějším, neboť je morálně ospravedlněn.⁶³

Není přece vinen, ale nemocen, má právo na pochopení, toleranci a úlevy, protože za svou nemoc nemůže. Medicinalizují se i morální kategorie, kdy vědomí viny nahrazuje „syndrom pocitu viny“. Otázka osobní viny a hříchu tak už není téměř součástí běžné řeči ani běžného uvažování člověka.⁶⁴

Anselm Grün se zabývá otázkou spirituality shora⁶⁵ a zdola^{66 67} a je toho názoru, že ve společnosti lidí chybí pokora, přesněji řečeno pokora

---

⁵⁹ Srov. ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katechismu pro dospělé, s. 57.

⁶⁰ Záznam ze setkání AA z 9. 12. 2013.

⁶¹ Srov. ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katechismu pro dospělé, s. 57.

⁶² Srov. tamtéž, s. 57.

⁶³ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 262-263.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 262-263.

⁶⁵ *Vychází z ideálů a představ, kterých by měl člověk dosáhnout pomocí modlitby. Ideály se přitom formují na základě studia Písma svatého, církevní morálky a z představ o sobě samém. Základní otázka spirituality shora zní: Jaký má být křesťan? Jaké postoje by měl zaujímat? Spiritualita*

jako náboženský postoj, která se nám dnes zajídá. Rozumíme-li pokorou především spirituální postoj, nelze jí přisuzovat negativní obsahy jako například sebezohavení, ponižování se, podlézání, životní rezignaci nebo falešnou skromnost. Pokora je výraz zkušenosti Boha, ale i naší osobní lidské zkušenosti. Pokora znamená schopnost sestoupit do vlastního nitra včetně vlastní zkaženosti. Perspektiva dna může člověku zprostředkovat nový pohled na sebe i svět kolem, motivovat a nasměrovat na novou cestu. Celý tento proces by nás měl vést k uvědomění si faktu, že jsme hříšní, a k práci s touto skutečností.⁶⁸

*Anonymní alkoholici se ztotožňují se spiritualitou zdola. V učení dvanácti kroků a dvanácti tradic – viz kapitola 3.1.1 a 3.1.2 jsou vedeni k pokoře. Člověk je vybízen k přiznání si své bezmoci, k uvědomění, že pouze prostřednictvím naprosté porážky, upadnutím do vlastního “hnusu” je možné najít vlastní sílu.*⁶⁹

V pokoře lze vidět cestu, která ve chvíli prožívaného pádu otevírá přímou cestu k Bohu. Pokud lidé znovu dovedou správně uchopit pokoru a poznají ji jako cestu k Bohu, mohou přestat neustále bojovat se svou přirozeností a naopak by se měli zaměřit na osobní rozvoj a úsilí být lepším.⁷⁰ *Alkoholik VI.: Pokoru považují pro alkoholika za velmi důležitou “vlastnost” pro stálou střízlivost.*⁷¹

Souhrnně řečeno, pokora je pozitivní ctností a nese v sobě náboj lásky, která člověka zbavuje omezené sobeckosti. Stát se nesobeckým otevírá pro člověka cestu k tomu být sám sebou a lepším člověkem. Pokora také představuje skromnost,

---

shora odpovídá touze být lepší a lepší a stále blíž a blíž se přibližovat Bohu. GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 5-6.

⁶⁶ *Stojí za názorem, že Bůh k nám nemluví jen prostřednictvím církve, ale především prostřednictvím nás samých – našich myšlenek, pocitů, těl, snů, ale i slabostí a ran.* GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 5-6.

⁶⁷ *Biblické příběhy viz kapitola 1.1 (příběhy zprostředkovávají pohled jak na spiritualitu shora, tak zdola). Tak například farizeové ztělesňují typickou spiritualitu shora. Mají své přednosti a chtějí se Bohu za každou cenu zalíbit a jsou schopni pro to obětovat mnohé. Jsou ale zaslepeni svou dychtivostí po zachování všech přikázání, že opomenou Boha a spíše myslí na se be. Nejde jim tolik o se tkání s Bohem, jako o spravedlnost a splnění zákona. Je pro ně důležitý souhrn norem a ideálů, který si vytýčili. Zahledění na přikázání zcela opomněli, co po nich vlastně Bůh chce – Milosrdenství a ne obět. Naproti tomu Celník se ukazuje ve své slabosti, poznává svůj hřích – ukazuje spiritualitu zdola. Je mu Bohem odpuštěno, protože prosí o smilování. i Marnotratný syn je ukázkou spirituality zdola.* GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 13-19.

⁶⁸ Srov. GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 81.

⁶⁹ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 40-48.

⁷⁰ Srov. GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 81.

⁷¹ Záznam ze setkání AA z 3. 3. 2014.

kteřá v současnosti není příliš populární. Pro člověka se stává prioritou prestiž a společenský úspěch a zapomíná na své duševní a duchovní potřeby. Nicméně halasná sláva bývá v protikladu se skutečným významem konkrétních lidí. Ti, kdo si zajistili význam pro své poznatky a práci, se nepotřebují zviditelňovat v médiích, dávat na odiv svou velikost a stvrzovat si své ego potleskem publika. Jsou skromní a pokorní, pochopili, že honba za penězi, prestiží, nadřazenost a moc jim nepřinesou ani štěstí, ani psychickou pohodu a lásku. Klid duše nenahradí žádné hmotné statky. Naopak právě bohatství je vždy duchovní, vše ostatní je jen balast, který ničí „červ a rez“. Není možné vnímat pokoru jako projev otrocké poddanosti, slabosti a nemohoucnosti. Ty nemají se skutečnou pokorou nic společného, jsou většinou pouze výrazem strachu z trestu a pokusem o jeho odvrácení. Pokora není slabost, je předností lidí moudrých a silných, kteří dokáží porozumět hodnotě sebe sama i ostatních lidí, ale i svým vlastním mezím.⁷²

Mnoho lidí je v současnosti zaslepených a nechávají se hnát úzkostí a nadměrným stresem, které na ně klade individualistický materialistický kapitalismus. Ztrácí osobního Boha, ale chtějí si sami přivlastnit jeho moc. To celé vede k chaotickému propletenci všemohoucnosti a bezmocnosti, „komplexu Boha“. Tato psychopatologie ústí ve ztrátu vztahu k vlastnímu já, druhým lidem i přírodě.⁷³

Jiným zdrojem odpadlictví může být naopak rigidní konzervativní náboženská výchova. Věřící rodiče zaštiťují svou vychovatelskou pozici autoritou Boha – vštěpují svým dětem, že být hodný znamená dělat radost Bohu, a že naopak jejich neposlušnost Boha zarmucuje. Na dítě působí nejen autorita rodičů, ale i Boha, což mu znemožňuje přirozený vzdor a růst na jeho základě. Je v pasti, ze které neví kudy kam. Děti jsou tak vystavovány strachu, který ústí do úzkostí, depresí, poruch osobnosti a problematickému sebevědomí. I v dospělosti jsou stále stravováni obavami ze svých zveličovaných prohřešků, zažívají chronický strach, úzkost, pocit viny a nejistotu. Celé dny přemýšlí o své zkaženosti a děsí se svého zatracení. Neustálý tlak, kterému jsou vystaveni, vede k pochybnostem o jejich víře, o Bohu a jeho vztahu k člověku.⁷⁴

---

⁷² Srov. VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK, P., MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 142-143.

⁷³ Srov. KÜNG, H. *Freud a budoucnost náboženství*, s. 117-118.

⁷⁴ Srov. VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK, P., MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 135.

Lidé se stále usilovněji a beznadějně snaží dostat nesplnitelným požadavkům a sklouzávajín k sebetřýznění, kompulzivně–obsedantním poruchám a náboženskému formalismu nebo nakonec rezignují na víru jako takovou. V krajním případě dochází k sebevražedným pokusům anebo útěku do závislosti, která dočasně přináší uvolnění tlaku a úlevu. Drogy a alkohol jsou v takovém případě především prostředkem k utišení hlasu vlastního svědomí.⁷⁵

2.1.2 KRIZE SVĚDOMÍ

Všeobecně lze říci, že svědomí patří k podstatě lidské existence, je určitou antropologickou konstantou. Je definováno jako: *„Nejtajnější střed a svatyně člověka; v ní je sám s Bohem, jehož hlas mu zaznívá v nitru. V hlubinách svědomí odkrývá člověk zákon, který si sám neukládá, ale který musí poslouchat. Jeho hlas ho stále vybízí, aby miloval a konal dobro a vyhýbal se zlu, a když je třeba, promlouvá k sluchu jeho srdce; toto nedělej, toto dělej. Neboť člověk má ve svém srdci zákon vepsaný Bohem; v poslušnosti vůči němu spočívá jeho důstojnost a podle něho bude souzen.“*⁷⁶

Svědomí má zásadní význam v ovlivňování našeho myšlení i jednání, neboť nás odměňuje za správné jednání, případně trestá za naše prohřešky. Hlas svědomí může být velmi tichý a snadno umlčitelný, někdy se nechá snadno přehlušit hlukem světa nebo rozumovou argumentací. Jindy naopak promlouvá tak intenzivně, že nelze přeslechnout a nelze před ním uniknout. Svědomí je tedy v určitém slova smyslu orgánem smyslovým, který umožňuje vnímání morální hodnoty našich skutků.⁷⁷

Otázky vyvolává původ svědomí. Jedním názorem je, že svědomí je vrozená schopnost darovaná člověku Bohem. Zejména nevěřící se naopak přiklání k názoru, že svědomí je produktem výchovy a prostředí, zvnitřněním norem a hodnot rodičů, společnosti a prostředí, ve kterém člověk vyrůstá.⁷⁸

V současné mluvě se objevuje i pojem „člověk bez svědomí“. Neoznačuje člověka, který nemá žádné svědomí, ale jedná nezávisle na něm. Ztráta svědomí je

---

⁷⁵ Srov. VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK, P., MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 135-136.

⁷⁶ Srov. ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katechismu pro dospělé, s. 93.

⁷⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 270.

⁷⁸ Srov. ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katechismu pro dospělé s. 86.

posuzována jako ztráta lidskosti. Zvláště systematizované vyhlazování 2. světové války zřetelně ukázalo fenomén čistého svědomí masových vrahů typu A. Eichmanna. Lidé jeho typu měli na svědomí smrt tisíců a milionů obětí, ale přitom necítili sebemenší morální výčitky – a to přesto, že netrpěli žádnou duševní poruchou, která by jejich svědomí inhibovala. Byrokratizované, odlidštěné a mechanizované procesuální zlo je sterilizované, zbavené jeho násilné a krvavé bezprostřednosti, je to čisté zlo. A takové již ani svědomí netíží, což je neklamným znakem skutečně d'ábelské podstaty pravého zla.⁷⁹

Odkud pramení současná krize svědomí?⁸⁰

Pravděpodobně zde spolupůsobí vícero faktorů a nelze jasně určit, který z nich má na krizi svědomí větší či menší vliv. Mementem zůstává skutečnost, že pokud lidé přestanou naslouchat svému svědomí, vydají se na cestu své individuální i společenské zkázy a rozvrácení lidské existence. Konáním proti svědomí se prohřešujeme proti Bohu i proti podstatě vlastního života.⁸¹

Věřící člověk si své svědomí spojuje s Bohem. Přijímá svou vinu a připouští svá selhání, ovšem bere je na sebe již s vědomím milosrdného aktu odpuštění darovaného Bohem. Právě proto je také pro věřícího člověka mnohem snažší vyrovnat se se svou hříšností a svými chybami. Nevěřícímu člověku tento akt přirozeně chybí a může se cítit ztracen, protože se nemá o co opřít. Ocítá se v prázdnotě, ze které nenalézá úniku.⁸²

V dnešním světě jsme obklopeni řadou názorů, slov, mínění a přesvědčení. Abychom v této rozmanitosti obstáli, je nutné být obzvlášť pozorný vůči hlasu svého svědomí. Jakým hlasům budeme naslouchat, jakým míněním se necháme přesvědčit, jaký životní styl nás ovlivňuje? Pro věřícího znamená bdělé svědomí otevřenost vůči Božímu hlasu. Bdělé svědomí věřícího naslouchá Ježíšovým slovům a jeho učení, inspiruje se jeho postoji a jeho životem pro lidi a s lidmi. Zdravé a bdělé svědomí tak odpovídá duchu evangelia.⁸³

Současný člověk se dle názoru Petra Šulisty proměnil a umlčel hlas svého svědomí ze tří hlavních důvodů. Tím prvním je přesvědčení o nadřazenosti lidí nad

---

⁷⁹ Srov. SCHONBORN, CH. *Rozhodni se pro život*, s. 18.

⁸⁰ Srov. ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katechismu pro dospělé, s. 86.

⁸¹ Srov. BONHOEFFEE, D. *Etika*, s. 268.

⁸² Srov. GÜNTHÖR, A. *Morálna teológia*, s. 396.

⁸³ Srov. ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katechismu pro dospělé, s. 100.

ostatními tvory při vědomí jejich intelektuální převahy. Intelligence, která nám umožňuje lepší adaptaci na podmínky vnějšího prostředí, ovšem také umožňuje zdokonalování špatnosti na úroveň podlosti, podvodu a zrady. A pokud je toho člověk schopen, nikdo by mu neměl zakazovat tuto jeho unikátní schopnost využívat.⁸⁴

Druhým rozhodujícím faktorem je odcizení, vyčlenění ze sounáležitosti s přírodou. Převládající pocit nezávislosti na ní, namyšlenost a pýcha způsobily, že příroda je vnímána jako pouhý předmět lidského využívání a vykořisťování, zdroje bohatství a moci. Člověk ztratil schopnost zastavit a zamyslet se, vnímat svou sounáležitost s přírodním společenstvím a vlastní zakotvení v lůně přírody. Už nedokáže relaxovat, ztišit a uklidnit své nitro, rozjímat a naslouchat svému vnitřnímu hlasu. Vrcholem ledovce jsou pak civilizační zdravotní potíže a nemoci, které člověk zaléčuje, ale neřeší moderní zdravotní péčí, případně upadá do závislosti.⁸⁵

Třetím faktorem, který se začal objevovat poměrně nedávno, je komplexní preferování povrchní vnější a tělesné dokonalosti, které vyústilo až do kultu mládí a fyzické krásy. Toto upřednostňování těla a vůbec povrchu všeho je důsledkem i průvodním jevem ztráty zájmu o duševní a duchovní hodnoty a podřízení duše tělu. Takový člověk o věcech přemýšlí zase jen povrchně a uniká mu podstata a hloubka problému. Důležitější je to, jak člověk vypadá, než jaký je nebo jak se cítí. Nemalý vliv na krizi svědomí má také omezení lidské komunikace prostřednictvím sociálních sítí a mobilních telefonů. Lidé nemají potřebu navazovat kontakty s druhými, vést s nimi skutečné debaty o důležitých událostech, které je ovlivňují (dialog namísto dvou monologů, resp. chat místo dvou blogů – a ideálně přirozený lidský rozhovor místo všech jeho náhražek). Naproti tomu je typickým modelem současné komunikace „rychla a stručna“ SMS či email s veškerou nutnou omezeností takové komunikace. Výsledkem je jednoznačné uzavírání se do sebe a vzájemné odcizení se nejen blízkým, ale i okolnímu světu.⁸⁶

Celý tento proces vede k tomu, že se z člověka stane namísto zodpovědného správce, který má pečovat o zahradu a krásy světa, které mu byly darovány, někdo,

---

⁸⁴ Srov. ŠULISTA, P., PROKOPIUS, V. *Krize svědomí*, s. 90.

⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 91.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 92.

kdo přírodu vykořisťuje a poznává svět tím, že ho pitvá a rozkládá na prvočinitele. Z přírodních zdrojů získává obživu a bohatství, ale nepečuje o jejich obnovu. Naopak svět jedním rázem přetváří podle svých aktuálních potřeb. Rozum, který by měl být naší výhodou vůči přírodě, umožňuje člověku chovat se nerozumně a stává se naším kamenem úrazu. Člověk poznal svědomí, jehož úkolem je rozlišovat konstruktivní jednání od destruktivního. Z různých důvodů jsme se ale dostali do stavu, kdy se tento hlas ztrácí a přestává být slyšet.⁸⁷

Lidé se v posledních desetiletích obracejí zpět k duchovním hodnotám a touží po jejich renesanci. Určité rehabilitace došel i pojem pokory, skromnosti a empatie. Otázkou však je, jak vážný je tento zájem a zda jde skutečně o hledání hlubinné podstaty člověka a jeho vztahu k Bohu, anebo jen o další z konzumních senzací a zážitků ze spektra současného spektaklu. Je otázkou, zda jsou dnešní lidé připraveni naslouchat svému svědomí, které je přitahuje k živému Bohu, k navázání vztahu lásky a víry namísto současné neúcty a nedůvěry.⁸⁸

Přetížení pracovními povinnostmi a v honbě za výkonem a tvorbou zisku ztrácí současní pracující radost z dobře vykonané práce. I v pracovním prostředí panuje kult mládí, krásy, síly a moci, takže i zde se člověk po dosažení určitého postavení musí začít neustále bát o svou pozici. Protože někde už jistě dorůstá někdo ještě mladší, krásnější, silnější a mocnější, jehož čas brzy přijde. Toto vědomí s sebou nese strach z budoucnosti, protože všichni jsme nahraditelní mladšími kolegy. Tento tlak může vést k výbuchům hněvu a agrese, chronickému strachu, podezírání a úzkosti a samozřejmě ke zneužívání alkoholu a dalších drog. Vážné zdravotní následky přetížení a permanentního stresu jsou přes svou závažnost – vždyť mohou vést až ke smrti – již jen špičkou ledovce. Člověk je redukován na pracující (tedy peníze vydělávající) stroj na výkon všeho druhu, čímž ovšem trpí jeho fyzické, duševní i duchovní zdraví, stejně jako jeho sociální vztahy. Člověk se tak uctíváním staronového boha Mamonu staví proti Bohu, který člověka stvořil k obrazu svému a z těla člověka zbudoval svůj chrám.⁸⁹

V individualistické atomizované společnosti se ztrácí schopnost soucítit s bližním, být s ním solidární a žít se společným pocitem sounáležitosti.

---

⁸⁷ Srov. ŠULISTA, P., PROKOPIUS, V. *Krise svědomí*, s. 95.

⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 97.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 99-110.

Tyto hodnoty nejsou příliš moderní, maximálně po nich volají ti, kteří jsou jich sami nejméně schopni. Solidarita a vzájemná pomoc, která byla po celou dobu lidské historie zárukou přežití druhu, zmizela v kapitalistickém boji (zlodějině) všech proti všem. Problémy druhých nejsou společným problémem, na jehož řešení lze spolupracovat, ale jen obtížným balastem a zdržováním, případně příležitostmi pro vlastní bezohledné prosazení. Když někdo upadne na ulici, přirozenou reakcí by bylo projevit zájem, zda se nezranil, pomoci dotyčnému na nohy a ujistit se, že zvládne sám pokračovat ve své cestě. Žel, namísto empatie, pomáhající lásky a solidarity dominuje v současných mezilidských vztazích lhostejnost, utilitarismus a odcizení. Namísto autentické komunikace současný člověk často pouze využívá obratně naučené strategie a techniky manipulace, které mu sice zajišťují okamžitý prospěch, ale znemožňují prožitek skutečného spolu–bytí, přátelství a lásky.⁹⁰

To vede u mnoha mladých lidí k epidemickému rozvoji sociální fobie, chorobnému strachu z lidského okolí. Lidé již nejsou schopni si připustit svou vlastní vinu a vlastní kritika je mjíjí. Nemají potřebu reflektovat osobní prohřešky a chování, otázka viny mizí v pozadí. Zaniká bezprostřední komunikace s Bohem, přírodou, lidmi i vlastním Já. Je zřejmé, že odtud je již opět blízko k útěku do alkoholismu nebo drogové závislosti.⁹¹

Domnívám se, že společnost by se měla vrátit o krok zpět, zastavit se, popřemýšlet o sobě a vrátit se k hlasu svého svědomí ohroženého krizí. Lidé by měli zvažovat svá rozhodnutí, než se odhodlají k nějakému činu, učít se vést kontinuální rozhovor se sebou samým, lidmi i Bohem. Celý život bychom se měli zdokonalovat v poznávání mravního zákona a obnovovat fungování ohroženého svědomí. Trénovat schopnost naslouchání a vnímavosti vést se svědomím otevřený kontinuální rozhovor a užívat ho v jeho původním smyslu.⁹²

---

⁹⁰ Srov. ŠULISTA, P., PROKOPIUS, V. *Krize svědomí*, s. 110-131.

⁹¹ Srov. ŠULISTA, P., PROKOPIUS, V. *Krize svědomí*, s. 144-147.

⁹² Srov. SKOBLÍK, J. *Přehled křesťanské etiky*, s. 94.

2.1.3 POZNATKY EMPIRICKÝCH VĚD

Problém viny je velkým tématem i z hlediska empirických věd, z nichž se budu zabývat zejména psychologií. V jejich pojetí je patrná zásadní odlišnost v uchopení tématu a jeho následné interpretaci. Příčinou je zřejmě markantní rozdílnost v koncepcích jednotlivých autorů a směrů moderní psychologie.⁹³

▪ Zikmund Freud (1856 – 1939)

Freudovy představy o problému viny se odklání od náboženského přesvědčení o existenci skutečné viny. Ostatně Freud sám se k Bohu stavěl velmi odmítavě. Jeho přístup ho vedl k vnímání a zohlednění psychické reality pocitu viny. Jeho výzkum se upínal na léčení pacientů, kteří mu umožňovali zkoumat existenci pocitů viny. Zajímal se především o jejich vznik a možnosti zvládnout:⁹⁴

Podle učení Z. Freuda leží původ pocitů viny už v dětství. Vznikají samovolně a nelze se jim vyhnout ani při zdravém vývoji dítěte. Jsou vzorem pro všechny další pozdější pocity viny.⁹⁵

Freud ve svém učení popsal tři důležité fáze:

- Předoidipovskou – v této fázi hraje důležitou roli u dítěte autorita, která ho vychovává. Dítě prožívá úzkosti vyvolané z trestu vnější autority, které dítě nedokáže vyhovět v jejich požadavcích.⁹⁶
- Oidipovská fáze – v této fázi se vlastní pocity viny vyvíjejí teprve v době oidipovského konfliktu v důsledku vytvoření Nad-já. Prozatím jsou do nitra přijaty jako hrozba z potrestání a trest rodičovské autority, která je stále dominantní. Na tomto stupni vývoje spolupůsobí i agresivní a destruktivní sklony, které pocitům viny dodávají kruté a masochistické rysy. Pocity viny vznikající v souvislosti s oidipovským komplexem ustanou, jsou-li uspokojivě vyřešeny konflikt vznikající z komplexu ve vztahu k rodičům. Pokud

---

⁹³ Srov. SOKOL, J. *Malá filosofie člověka*, s. 140.

⁹⁴ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 270.

⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 270.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 270.

se konflikty nevyřeší, zapadají pocity viny do nevědomí a stávají se příčinou psychických onemocnění v pozdějším období.⁹⁷

- V poslední fázi všechny pozdější pocity viny vznikají podobně a mají obdobnou strukturu jako oidipovské komplexy.⁹⁸

Freud se dále zabývá otázkou vadné reakce na pocit viny. Ve své koncepci uvádí několik základních reakcí:

- Potlačení – jedinec zapudí pocity viny z vědomí a vzpomínání. Výsledkem je sestup pocitů viny do nevědomí, odkud však zpětně vzlínají do aktivní mysli a narušují život, zdraví a psychickou pohodu člověka.⁹⁹
- Přesun pocitů viny – pocity viny jsou přijaty, ale přesměrovány jinam, tam kde to člověka tolik netrápí. Například člověk, který se trápí pocity viny z touhy po nedostupném sexuálním objektu, si začne vyčítat třeba špínu za nehty. Tlak viny se tím uvolní, ale pouze za cenu nových komplikací.¹⁰⁰
- Rozvoj nutkavých rituálů – takto vznikají obsedantně – kompulzivní poruchy jako takové. Člověk uvěří tomu, že může uspokojit pocity viny ze strany Nad-já opakováním osvědčených usmiřovacích praktik. Opakování jednoduchých rituálních úkolů sice opravdu přináší určitou úlevu (jako každá lehká stereotypizovaná činnost), ovšem nedochází k vyřešení původního problému, osvobození se z viny, ale k obnovené a trýznivé vázanosti dotyčného, která se časem stává neúnosně náročnou a únavnou.¹⁰¹

Freud došel ve svém učení k řešení. Člověk si musí uvědomit svůj pocit viny a jeho příčiny, tedy příslušný pudový konflikt. Pochopí podstatu problému i charakter působení jednotlivých faktorů. Přirozeně by měl následovat pokus o vypořádání se s vlastní nedokonalostí, respektive její přijetí. Požadavky Nad-já se tak zredukuje natolik, že jim bude možné vyhovět, a tím se zabrání vzniku nových pocitů viny.¹⁰²

---

⁹⁷ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teolog*, s. 271.

⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 271.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 271.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 271.

¹⁰¹ Srov. tamtéž, s. 271.

¹⁰² Srov. tamtéž, s. 271.

▪ **Alfred Adler (1870 – 1937)**

Adler se otázkou viny zabývá stejně jako Freud. Na rozdíl od Freuda se u pocitů viny méně táže po jejich příčině než po jimi sledovaném účelu. Hlavní myšlenkou jeho učení je objasnit, k čemu pocity viny slouží a k čemu je člověk více nebo méně vědomě používá.¹⁰³

Pocity viny mohou vést člověka ke stažení do sebe a stranění se společnosti, což hrozí zejména u neurotických osobností. Tam je ovšem pocit viny výrazem jejich specifické psychopatologie, nikoli odrazem stavu jejich svědomí. U zdravých lidí mají pocity viny alarmující charakter, který upozorňuje, že v jejich vztazích je třeba něco změnit, že se někde stala chyba. Mohou být tedy prostředkem vedoucím ke změně, ale ne ke stažení se do ústraní.¹⁰⁴

▪ **Carl Gustav Jung (1875 – 1961)**

Jung svou koncepci o pocitech viny rozšiřuje a zabývá se vinou a zlem jako takovým. Tyto výrazy však používá rozdílně a méně přesně.¹⁰⁵

- S první formou zla se v Jungově učení setkáváme už v archetypech kolektivního nevědomí, tedy společných lidských myšlenkových základech.¹⁰⁶
- Samostatně je člověk prožívá až tehdy, když si uvědomuje sám sebe jako bytost a oprostí se od závislého vztahu k matce, kdy je tato symbióza závislého vztahu překonána. Jung je přesvědčen, že aktem osvobození se od matky dochází k prvnímu provinění.¹⁰⁷
- Protože návratu do kolektivního nevědomí je možné docílit jen v psychóze, což v jeho pojetí znamená při ztrátě lidství, zůstává jen cesta dalšího rozvíjení Já vyrovnáním protikladů a jejich syntézy v novou jednotu. Proces individualizace vede k vypořádání se se zlem. Nejen vnějším objektivní zlem, nýbrž i tím vnitřním, které existuje jako nemorální a méněcenná tendence ve Stínu člověka. Stín dle teorie vzniká v první fázi života a obsahuje představy, přání, zážitky, jež

---

¹⁰³ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 273.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 276.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 276.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 276.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 276.

se při formování osobnosti oddělují jako zavrženíhodné. V druhé fázi vývoje se Stín znovu probouzí a je integrován do celé osobnosti. To podle Junga neznámá, že člověk musí integrovat ve své osobnosti i všechny negativní stránky. V této souvislosti nejsou vlastní temné možnosti a přání jen vnímány, nýbrž se někdy také podle nich jedná způsobem, který odporuje morálním pojetím, jež jedinec zastává. Podle morálních pravidel je takové jednání špatné, ale k utváření celistvosti člověka nepostradatelné. Aby člověk vyhověl své vlastní etice, musí být připraven na situaci, že bude jednat proti vlastnímu svědomí. Rozhodnutí o tom, s čím ze zlých stránek a motivů „stínu“ souhlasit a s čím nesouhlasit, není v moci člověka samotného. Co je třeba přijmout, se mu nabízí v podobě archetypu „sebe samého“, jenž je jedinci zcela vlastní a současně ho přitom přesahuje a řídí celý proces individualizace. Pokud člověk tento proces odpírá, je označen za vlastní vinu člověka.¹⁰⁸

- **Antropologická hlubinná psychologie**

Tento směr vznikl v roce 1945 a nahlíží na problematiku viny z širokého úhlu pohledu. Na rozdíl od předchozích teorií se vědomě vrací i k filosofickým a teologickým názorům, které nabízejí celostní pohled na člověka. Základním stanoviskem pro hlubinnou personální psychologii je stanovisko, že člověk je svobodná bytost, obdařená autonomním rozumem, která může a má formovat svůj život ve vlastní odpovědnosti.¹⁰⁹

Člověk se provinuje, když jedná proti svým vlastním možnostem. Toto selhání označené za „existenční vinu“, se projevuje třeba v tom, že se člověk vyhne úsilí samotného jednání: vymezí se odlišným módním stylem, uzavře se vůči okolnímu světu – a zůstává vinen vůči sobě samému.¹¹⁰

Přínos pro eticko-teologické pojetí viny je dvojznačný. Na jedné straně nacházíme potvrzení domněnky, že se hlubinná psychologie podílí na zamlžování vědomí hříchu. A to především tím, že mnohé z toho, co tradičně platilo jako hříšné, učinila svým důrazně nemoralizujícím přístupem a jednáním společensky přijatelným a mravně neutrálním. Na druhé straně hlubinná

---

¹⁰⁸ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 275-276.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 277.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, s. 277-278.

psychologie učinila velký posun ve významu problému viny. Rozšířila pohled na vinu tím, že nahlédla hlouběji do nitra člověka.¹¹¹

2.1.4 CHYBY DŘÍVĚJŠÍ TEOLOGIE

Ztrátu transcendence, vliv empirických věd lze označit za stěžejní faktory, které se na oslabení pocitu morálky bez hříchu značně podílely. Nicméně z tohoto výčtu nelze vynechat ani chyby dřívější teologie.¹¹²

Dostáváme se k tomu, že v současnosti lidé nevnímají pojem hřích negativně anebo ho považují za čistě náboženský, tudíž zcela odkloněný od jejich sekularizovaného já. O hříchu se nemluví, a pokud ano, ve zcela jiném významu a kontextu. Zdůrazňuje se, kolik dnes morálně indiferentních skutků bylo považováno za hřích, což nutně zahalilo a oslabilo zrak pro skutečný hřích. Zdá se, že sama teologie, nepochybně proti své vůli, ale ne bez následků, svým přístupem přispěla k bagatelizaci pojmu hříchu.¹¹³

V dějinách církve se setkáváme s řadou okamžiků, které způsobily odklon společnosti od církve. Církev svými dějinnými prohřešky ztratila u lidí respekt. Je kritizovaná za zneužívání moci, které se projevovalo netolerancí a krutostí v případě odlišnosti vyřknutého názoru.¹¹⁴

Na postoj společnosti k hříchu má samozřejmě značný vliv samotná žitá praxe církve. Církev se pro moderního člověka dostala do situace, kdy je jí vzdálen nejen z důvodu minulých událostí (viz podkapitola 1.1 Pojetí hříchu v křesťanské tradici), kterými ve společnosti vyvolávala strach, ale také tím, že v současné době dosud nenalezla vhodný způsob komunikace s vnějším světem. Sama církev přiznává, že dosud nebyl nalezen jazyk, kterým by se v dnešním povědomí dostatečně a srozumitelně vyjádřila k problémům současného světa a zároveň srozumitelněji přibližovala současnému člověku vzdálené pojmy. Církev si je vědoma, že pojmy, jako je dědičný hřích, vykoupení nebo pokání sice neodmyslitelně patří do křesťanské nauky, ale současný člověk se od nich odvrací,

---

¹¹¹ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 278-279.

¹¹² Srov. tamtéž, s. 264.

¹¹³ Srov. tamtéž, s. 295-296.

¹¹⁴ Srov. KÜNG, H. *Freud a budoucnost náboženství*, s. 79.

protože již nerozumí jejich významu. Lidé jsou vychováváni mimo církve a křesťanské tradice.¹¹⁵

Dalším pravděpodobně působícím faktorem je určitá přísnost a zákonictví současného křesťanství, lidem se zajídá přísnost v požadavcích církve. Zdůrazňují především různé zákazy a příkazy, které omezují jejich požadavek bezbřehé svobody.¹¹⁶

Ve výsledku dochází k tomu, že nejen ve většinové společnosti je hřích pojmem bez významu a smyslu. Ten je případně nahrazován obecně přijímaným slovem chyba, která však rozhodně nemá žádnou konotaci k Bohu.¹¹⁷

2.2 FENOMÉN ODPUŠTĚNÍ

Stejně jako vina tak i fenomén odpuštění patří do základů křesťanské tradice. Odpuštění přináší Bůh jako dar své přízně, který má svůj prvopočátek ve stvoření. Z tradice je patrné, že vrcholí v Synu, Ježíši Kristu, kterého Bůh povolává jako zprostředkovatele vykoupení z hříchu a odpuštění. Lidem je jinak nedosažitelné odpuštění darováno. Jeho ručitelem je Bůh, plný milosrdenství, který si nepřeje zahnutí hříšníka, ale aby se obrátil a žil.¹¹⁸

2.2.1 ODPUŠTĚNÍ V KŘESŤANSKÉ TRADICI

▪ STAROZÁKONNÍ ODPUŠTĚNÍ

Bible užívá řadu výrazů, které nejsou pro současného člověka zcela srozumitelné, protože vychází ze zkušenosti tehdejšího světa a uvažování a odrážejí dnes již vyprázdněný mytologický rámec lidské existence. Zásadní skutečností je univerzální transcendentní přesah hříchu, který je narušením řádu věcí a harmonie stvořeného Bohem. Zlé skutky deformují celý kosmos, působí proti řádu stvoření a mohou být vyváženy pouze obnovením narušeného řádu světa. Bohu nejde o to, aby viník sám splatil svůj dluh do posledního halíře, On sám vystupuje jako Stvořitel a Spasitel, který napravuje napáchané škody a urovnává narušené

---

¹¹⁵ Srov. RATZINGER, J. *Křesťanství na přelomu tisíciletí*, ROZHOVORY, s. 120.

¹¹⁶ Srov. RATZINGER, J. *Křesťanství na přelomu tisíciletí*, ROZHOVORY, s. 120.

¹¹⁷ Srov. ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katechismu pro dospělé, s. 56.

¹¹⁸ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Bible a morálka*, s. 95.

vztahy mezi lidmi. Hřích a odpuštění je třeba tedy brát vážně, jinak ztratíme klíč k pochopení zvěsti o Božím milosrdenství a celých dějinách spásy.¹¹⁹

Typickým znakem pro biblické odpuštění je, že je hříšníkovi opakovaně nabízeno a jen na něm zůstává rozhodnutí, zda ho svou svobodnou vůlí přijme nebo odmítne.¹²⁰

▪ NOVOZÁKONNÍ ODPUŠTĚNÍ

Novozákonní tradice se opírá o příchod Ježíše Krista, který na sebe bere podobu smrtelného a hříšného (byť v jeho případě nehřešícího) člověka. Jeho poselstvím je zachránit lidstvo od hříchů a docílit znovuoobnovení vztahu Já-Ty.¹²¹

Ježíš nepřichází povolát a shromáždit spravedlivé, ale právě hříšníky, nemocné, kteří na rozdíl od zdravých potřebují lékaře. Poslední večere, kdy Ježíš učedníkům podává kalich a pobízí je, aby se z něho napili všichni do jednoho, má hluboký symbolický význam. Společné stolování, lámání chleba a pití vína, to celé je znamení, že Ježíšovo tělo i krev se vydává na smrt, abychom my mohli dojít odpuštění hříchů. Tím Ježíš anticipuje svou oběť, kterou zachrání Boží lid z jeho hříchů. Jeho krví je zpečetěna Nová smlouva a člověk získává odpuštění hříchů, pokud je přibije na Ježíšův kříž. Rituální proměna svátostného a konzumace Ježíšova těla a krve věřícím zaručují spojení s Ježíšem a skrze něho i s Bohem. Toto spojení se pak na věčné hostině v Nebeském království stane věčným.¹²²

Matoušovo evangelium je pasáží Nového zákona, která nám ukazuje, že hřích je v Bibli brán vážně. Dalšími zvlášť významnými dokumenty jsou v tomto kontextu Janovo evangelium, list Římanům a Židům a Apokalypsa. Podstatný je jejich společný důraz na Ježíšovu spasitelskou funkci, vyjádřený již v úvodu každého z těchto textů: Ježíš přichází kvůli odpouštění hříchů.¹²³

Uprostřed velikonoční události se zrodilo to, co Pavel nazývá „službou smíření“. A takto ji komentuje: *„Všecko to pochází od Boha; on nás smířil se sebou skrze Krista a svěřil nám službu, abychom hlásali toto usmíření. Vždyť Bůh v Kristu smířil svět se sebou, lidem už nepřičítá jejich poklesky a nás pověřil kázáním*

---

¹¹⁹ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Bible a morálka*, s. 96.

¹²⁰ Srov. tamtéž, s. 98.

¹²¹ Srov. tamtéž, s. 99-100.

¹²² Srov. tamtéž, s. 100.

¹²³ Srov. tamtéž, s. 100.

o tomto usmíření. “ (2 Kor 5,18–19) Tři svátosti slouží vyloženě k odpuštění hříchů: křest (Sk 2,38; 22,16; Řím 6,1–11; Kol 2,12–14), služba odpuštění (Jan 20,23) a pro nemocné pomazání, které je svěřeno presbyterům (Jak 5,13–19).¹²⁴

Starý i Nový zákon pracuje s pojmy obrácení a pokání. Ve Starém zákoně se obrácení děje na základě všeobecně známých daných pravidel a rituálů vedených často, i když ne výlučně, kněžími. Těmito rituály jsou: půst, společná modlitba, oběť a modlitba kněží za lid. Vědomí viny, lidské hříšnosti a potřeby obnovovat harmonii stvořeného světa jsou připomínány různými svátky, od každoročního Dne smíření po takzvaná milostivá a jubilejní léta. Ze starozákonních autorů pak proroci apelují a vyzývají k obrácení srdcem, ke změně vlastního smýšlení a z něho vyplývající proměně chování a postojů vůči bližním.¹²⁵

Nový zákon připomíná, že pyšný postoj hříšníka vede k záhubě, a vyzývá k pokání. Výzva k pokání směřuje nejen k tehdejším nevěřícím, ale i k věřícím Židům. V pokání jde především o otevření srdce, změnu myšlení a uznání závislosti na Bohu. Pokání nekončí křtem a přijetím Boha, naopak pokračuje celoživotním bojem proti hříchu.¹²⁶

Podle učení křesťanské tradice je apel k trvalému obrácení výzvou, která vede k prohloubení osobní svobody. Svoboda je zde vyjádřena poměrem k Bohu, tedy primárním obrácením z hříchu. Obrácením člověk uznává, že si je vědom svých vin a že si plně uvědomuje svou hříšnost. Obrácení je aktem, který odvrací od nezákonnosti (anomia). Bůh svým Zákonem projevuje člověku svou lásku, kterou ovšem člověk není s to využít ke své spáse. Neschopnost člověka Zákon naplnit ukazuje na jeho vnitřní zkaženost a hříšnost. Kristova oběť nabízí nové chápání spravedlností, která vyžaduje obrácení a obnovu srdce. Obrácení je také odvratem od lži, kterou je každý hřích prodchnutý, k Bohu jako Pravdě.¹²⁷

---

¹²⁴ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Bible a morálka*, s. 101-102.

¹²⁵ Srov. BENEŠ, A. *Božské cnosti*, s. 94.

¹²⁶ Srov. BENEŠ, A. *Božské cnosti*, s. 94-95.

¹²⁷ Srov. tamtéž, s. 95.

Obrácení se odehrává ve třech fázích:

- 1) *Člověk věří v Ježíše Krista jako spasitele a vykupitele.*
- 2) *Víra vede člověka ke svátostem a cesta ke svátostem vede k začlenění do Božího království. (teologie se opírá o dvě svátosti – svátost mrtvých a svátost smíření)*
- 3) *Návrat se dovršuje slavením hostiny smíření, člověk se včleňuje do liturgického života církve.*¹²⁸

Kajícnost hříšníka se projevuje v několika úkonech:

- **Zpytování svědomí**, které vyvolá lítost. K této lítosti lze dojít, jen pokud se hříšník ponoří do svého nitra a poznává sám sebe. Každý hřích je projevem pýchy, kdežto obrácení vyžaduje pokoru.¹²⁹
- **Lítost je** myšlena především jako morální a spirituální kategorie, nikoliv lítost, kterou člověk vyjadřuje pouze vlastní neúspěch a neštěstí. Náboženská lítost vychází z vědomí viny a je jejím religiozním projevem. Náboženská lítost, která pramení z víry v Boha, motivuje člověka k tomu, aby se vyznal ze svých hříchů a mohl s nimi předstoupit před Boha. Lítost má dvě podoby, které jsou definovány jako **dokonalá a nedokonalá lítost**. Dokonalá lítost je motivována Boží láskou. Dnes nicméně převládá názor, že i nedokonalá lítost je dostačující pro platnou svátosti smíření.¹³⁰
- **Předsevzetí je** dalším důležitým činem, neboť bez předsevzetí není lítost pravá a předsevzetí bez lítosti nemá význam. Důsledkem zpytování svědomí a náboženské lítosti je proměna srdce, která se v předsevzetí realizuje v novém způsobu myšlení a jednání. Rozhodnost předsevzetí na druhou stranu neznamena jistotu, že k hříchu již nedojde.¹³¹

Vyznání hříchů má být úplné.

- **Materiálně úplné** vyznání zahrnuje všechny po křtu spáchané smrtelné hříchy, dosud nevyznané a nerozhřešené.¹³²
- **Formální úplnost** spočívá v dobré vůli vyznat se ze všech hříchů, ze kterých se kající vyznává.¹³³

---

¹²⁸ BENEŠ, A. *Božské cnosti*, s. 96.

¹²⁹ BENEŠ, A. *Božské cnosti*, s. 98-99.

¹³⁰ Tamtéž, s. 98-99.

¹³¹ Srov. BENEŠ, A. *Božské cnosti*, s. 98-99.

¹³² Srov. tamtéž, s. 100-102.

- **Dostiučinění** je samo kající vyznání hříchů. Hříšník je povinen napravit své hříchy a případně nahradit způsobenou škodu. Například škodu způsobenou církvi lze napravit misijní činností. Škody způsobené sobě – sklon k egoismu, pýše a sobectví – se dají napravit trpělivým snášením utrpení, půstem, modlitbou a milosrdenstvím. Pokud by při zpovědi vůle k nápravě chyběla, zpověď by byla neplatná.¹³⁴

Církev již po staletí nabízí rituál, který věřícím zprostředkovává zkušenost odpuštění a smíření. Tímto rituálem je svatá zpověď, která nabízí člověku vyznat se ze svých vin a v pokání dosáhnout odpuštění. Ve výrazu pokání je obsažena i touha konat, napravit své chyby a svou vinu.¹³⁵

2.2.2 SEKULARIZOVANÁ SPOLEČNOST A FENOMÉN ODPUŠTĚNÍ

Co znamená odpustit pro sekularizovanou společnost vzdalující se od Boha, náboženství a církevních institucí? Společnost, která se cítí soběstačná a zcela autonomní? Společnost, která ve své většině nezná Boha a církev rovnou odmítá?¹³⁶ *Alkoholička I: V církevní instituce nemám důvěru, možná je to výchovou, ale církev a Bůh jsou pro mě dvě zcela odlišné věci. Bůh je hodný, laskavý – církev nikoliv. Je krutá, nerozumím jí.*¹³⁷ Co mají lidé vlastně na mysli, když mluví o odpuštění, když o ně prosí nebo je nabízejí? Co znamená odpustit?¹³⁸

- Odpustit znamená rozhodnutí nevracet se zpět do minulosti.
- Účelem aktu odpuštění není změnit druhého člověka, ale provést vlastní vnitřní revizi, změnit vlastní postoj, myšlenky, vnitřní negativní prožitky.
- Odpuštění je projev ochoty a schopnosti vidět situaci s nadhledem.
- Odpuštění znamená svobodné postavení se nad to, oč se jedná. Je to pohled na věc z vyšší perspektivy.
- Odpuštění je cesta vedoucí k vnitřnímu pokoji, klidu a smíru duše.
- Odpuštění nás odklání od zranění, které jsme utrpěli v minulosti.

¹³³ Srov. BENEŠ, A. *Božské cnosti*, s. 100-102.

¹³⁴ Srov. BENEŠ, A. *Božské cnosti*, s. 100-102.

¹³⁵ Srov. GRÜN, A. *Škola odpuštění*, s. 69.

¹³⁶ Srov. PESCHKE, K. *Křesťanská etika*, s. 48.

¹³⁷ Záznam ze setkání AA z 9. 12. 2013.

¹³⁸ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *O odpuštění s Jaro Křivohlavým*, s. 56.

- Odpustit znamená i to, že předáváme svůj boj do rukou vyšší moci a budeme žít nezatíženi tím, co bylo.
- Oduštěním můžeme vymazat minulost.
- Oduštění je obrazem lásky.
- Odpustit znamená projevit zájem o druhého člověka. Síla lásky a oduštění dokáže v našem životě zázraky.
- Odpustit znamená v první řadě odpustit především sobě.
- Oduštění je svobodné rozhodnutí již dál netrpět, neprožívat zlobu a bolest, vzdát se touhy v pomstě zraňovat druhé a zároveň se také vzdát touhy zraňovat sebe tím, co se odehrálo v minulosti.¹³⁹

Současná společnost akt oduštění nijak výrazně neprožívá. Žije v přesvědčení, že oduštění patří do kategorie náboženství a „normálních“ lidí a jejich životů se netýká. Že není třeba odpouštět ani oduštění žádat. Lidé potlačili myšlenku, že i jim bylo kdysi v minulosti oduštěno, a nepřipouštějí si nutnost dále odpouštět druhým. Akt oduštění jakoby vytlačili ze svého duševního obzoru.¹⁴⁰

Co se tedy stalo, že dokonce i křesťané jsou pohlceni negativismem, hněvem, odsuzováním, hořkostí a je jim zatěžko odpouštět nebo o oduštění poprosit?¹⁴¹

Nejčastějšími problémy s oduštěním nastávají, když se lidé domnívají, že jejich hněv je spravedlivý, a nechávají svůj úsudek zatemněný svou bolestí a pýchou. Napomínají a odsuzují druhé namísto přístupu křesťanské lásky. Když nesouhlasí s tím, co druhý člověk dělá, odmítají i jeho samotného a uzavírají pro něj cestu k osobnímu růstu. Mnoho lidí se nechce vůbec zabírat svou minulostí, a to zejména ze dvou důvodů. Prvním z nich je, že už se nechtějí vracet k bolavým místům, situacím, které u nich vyvolávají negativní pocity. Druhým důvodem je, že už je nebaví zabírat se myšlenkou na druhého člověka, který jim způsobuje bolest, cítí se unavení a nakonec rezignují.¹⁴²

Dalším důvodem je nevyřešený vztah k duchovním autoritám ve vztahu k oduštění. Osobní pýcha a neúcta a nedůvěra těmto autoritám ovlivňují naše rozhodnutí a komplikují přístup člověka k zdroji oduštění. V krajním případě

¹³⁹ KŘIVOHLAVÝ, J. *O oduštění s Jaro Křivohlavým*, s. 56.

¹⁴⁰ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 12.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, s. 14-20.

¹⁴² Srov. tamtéž, s. 26-32.

mohou vést k závislosti, do které se člověk snaží ukrýt s nadějí, že svou bolest utopí nebo alespoň utlumí v alkoholu či drogách. Ovšem odsuzování druhých nebo útěk do závislosti nemohou být plnohodnotnou alternativou k odpuštění. Odpuštění není zpřetrháním dosavadních vazeb a spálením mostů k minulosti, která byla zavržena. Je naopak výrazem smíření s minulostí a navázáním nového vztahu k ní. *Odpustit neznamena zapomenout, ale být schopn vzpomínat bez hořkosti.*¹⁴³

Proces usmíření má několik fází, kterými člověk musí projít.

1. Fáze – popírání skutečnosti:

Člověk popírá, tváří se, že se nic nestalo, že by ho něco ranilo. Čte si, sportuje, nahlas si zpívá – popírá a přehlušuje realitu vtírající se do jeho mysli.¹⁴⁴

2. Fáze – hněv:

Bolest člověka sužuje. Hněv obrací na druhé a příčinu svého vzteku vidí výhradně v druhých. Při frustraci si nahromaděný vztek odreaguje na svých nejbližších.¹⁴⁵

3. Fáze – smlouvání:

„Já bych se také omluvil, kdyby i on uznal svou chybu.“ Tato fáze zahrnuje podmínky kladené proto, aby člověk nemusel konat, ale zároveň nemohl být viněn ze svévolné nečinnosti.¹⁴⁶

4. Fáze – deprese:

V této fázi přichází sebeobviňování, může docházet k obrácení agrese vůči sobě. Přichází myšlenky o tom, že se snad nikdy nezmění. To ovšem nelze popsat jako opravdovou lítost nad svým hříchem. Zatím jde o sebelítost.¹⁴⁷

---

¹⁴³ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 32-35.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 53.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 53.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 54.

¹⁴⁷ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 54.

5. Fáze – přijetí druhého:

V této fázi dochází k uznání vlastního podílu na konfliktu. Bližní přestává být viděn jako jediný viník a je přijímán takový, jaký je, včetně vlastních chyb a nedostatků. Dostává novou šanci a může být i slabý a chybný – i tak jej chci milovat! V této fázi se člověk sám stává aktivní v procesu odpuštění.¹⁴⁸

Akt usmíření je ovšem pro mnoho lidí natolik náročný, že je prakticky nepřijatelný. Dokázali ztišit své svědomí natolik, že na ně nekřičí, ale jen bezhlesně mlčí kdesi v koutku duše. To ten druhý je vinen, systém za to může, rodina, všichni ostatní, ovšem rozhodně ne já --- a není důvod žádat o odpuštění. Proto někteří lidé nikdy nepřiznají svou chybu. A pokud by ji i připustili jako možnost ve svém nitru, určitě ne nahlas, natož tváří v tvář druhému. Dochází k jednomu velkému paradoxu: ačkoliv si lidé nepřiznají chybu, aby se vyhnuli bolesti z pokoření, nakonec stejně trpí ve vězení své pyšné a bezútešné samospravedlnosti.¹⁴⁹

2.2.3 PSYCHOLOGICKÝ POHLED NA ODPUŠTĚNÍ

Psychologie se zabývá pohledem na odpuštění v rámci procesu interakce, který je započatý konfliktem. Ten je definován jako událost v životě člověka, která vyústí v krizi vzájemného vztahu mezi dvěma subjekty.¹⁵⁰

Popsanou situaci je nutné řešit a nenechat utichnout. Způsoby řešení jsou následující:

- Spravedlivé potrestání.
- Zavírání očí před skutečností, která se stala.
- Odpuštění.¹⁵¹

Z hlediska psychologie je důležité odpuštění věnovat pozornost z několika důvodů:

- Lidé jsou z přirozenosti tvory chybujícími a zraňují druhé, ať už úmyslně či neúmyslně.

---

¹⁴⁸ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 54.

¹⁴⁹ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 52.

¹⁵⁰ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*, s. 104.

¹⁵¹ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*, s. 104-105.

- V chování člověka je zakotveno projevovat svou zlou vůli, nepřátelství, zášť, nenávisť.
- Akt odpuštění podporuje kladné vztahy mezi lidmi a narovnává je.
- Odpuštění rozvíjí adaptační strategie pro zvládání obtížných životných situací.
- Odpuštěním dochází ke snížení negativních pocitů zlosti, zahanbení a sebeobviňování, které mají svůj původ v každodenních konfliktech.
- Aktem odpuštění si lidé připomínají důležitost a rozměr duchovních hodnot.
- Odpuštění je potřeba, protože je nutné se vymanit z vězení negativních zážitků a nechat převládnout pozitivní momenty.¹⁵²

Odpuštění je v každodenním životě v současné společnosti důležité také proto, že jen odpuštění má moc vyléčit zranění z minulosti. Pomáhá nepotlačit zlobu a vztek, ale pozitivně zpracovat k vlastnímu růstu a rozvoji. Odpuštěním člověk dochází klidu, pokoje a štěstí, přestává hledat a trestat domnělé viníky svých problémů. Odpuštění zlepšuje život člověka po všech jeho stránkách, jeho prožívání, psychický stav i fyzické zdraví. Jen člověk svobodný od svých minulých selhání může prožívat plnohodnotný život. Odpuštění v každodenním životě však není důležité jen u druhých, kteří se provinili vůči nám, důležité je umět odpustit i sám sobě. Je důležité zbavit se tíhy vlastního studu a výčitek a přijmout sám sebe jako člověka sice hříšného, ale přesto lásky hodného – protože kajícího.¹⁵³

Je patrné, že odpuštění je aktem, který má svou dynamiku a vývoj v čase. V tomto dynamickém procesu se také mění postoje lidí, kteří mohou dojít k názoru, že odpuštění není nutné a potřebné, anebo vůbec možné. Odkud pramení představy o nutnosti neodpustit? První představa se opírá o nespravedlnost, která se liší v kulturním pojetí a vnímání. Mnohdy však stojí v pozadí takové neochoty někomu něco odpustit představa, že je třeba učinit spravedlnosti zadost, doslova vzít spravedlnost do vlastních rukou. Tento přístup odhaluje přesvědčení o tom, že je možné dosáhnout absolutní spravedlnosti, že existuje jednotná norma, která s konečnou platností pro všechny řekne, co je a co není správné a spravedlivé.¹⁵⁴

---

¹⁵² Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*, s. 107-108.

¹⁵³ Srov. tamtéž, s. 111-112.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 116-117.

Empatie, pokora a skromnost jsou pozitivní osobnostní charakteristiky, které kladně vedou k odpuštění. Pokud se oběti křivdy stanou lidé, kteří jsou schopni se vcítit do prožívání druhé osoby, jsou většinou přístupnější k odpuštění. Odpouštění je do jisté míry přirozenou odpovědí na empatii a pokoru.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 116-117.

2.3 SHRnutí

- Je běžnou lidskou zkušeností, že se lidé proviňují. Často se zdá být jednodušší chápat takovéto jednání jako projev nemoci nebo nezpůsobilosti. Dá se hovořit o renesanci duchovních hodnot a postojů, i když ne vždy reálně naplňovaných. Obecně lze pozorovat oslabené vědomí vnímání viny a hříchu. Tlaky soudobé konzumní společnosti zaměřené na individuální výkon mohou u jednotlivců, kteří potlačují své svědomí, vést k úniku do alkoholismu anebo drogové závislosti.
- Jedním z důvodů oslabeného vědomí viny a hříchu je ztráta vědomí Boha včetně křesťanské instance odpuštění. Lidé jsou ve většině vychováni mimo křesťanské tradice a bez osobního vztahu k Bohu. Odpuštění je nicméně životně důležité ve vztahu k druhým i k sobě samému.

3 PROBLÉM VINY A ODPUŠTĚNÍ U ZKOUMANÉ SKUPINY

Kapitola přibližuje specifické znaky cílové skupiny. Z výpovědí jednotlivých anonymních alkoholiků vztahujících se k problematice jsou vyvozeny závěry.

3.1 SPECIFIKACE CÍLOVÉ SKUPINY

Anonymní alkoholici (dále jen AA) jsou svépomocnou terapeutickou komunitou zaměřenou na pomoc lidem nemocným alkoholismem. Svou tradici drží více než sedmdesát let. Smyslem a základním poselstvím je sdílená zkušenost z utrpení, které alkoholik prožívá.¹⁵⁶

Pojmenování „Anonymní alkoholici“ může vyvolávat různé mylné asociace ve smyslu spolku navzájem odcizených (a proto anonymních) konzumentů alkoholu, kteří si na skupinových setkáních vyprávějí o svých „tazích“. Domnívám se, že by přesnější název „AAA“ „Anonymní abstinující alkoholici“ mohl pomoci většímu pochopení ze strany běžné veřejnosti.¹⁵⁷

AA mají svá specifika a nespojují se s žádnou náboženskou organizací a ani se nepřidrží nějakého určitého lékařského pojetí alkoholismu. Podstatou AA je především zachování anonymity, ovšem nikoli v rámci uzavřenosti jednotlivce, ale právě proto, aby bylo možné vytvořit bezpečné prostředí vzájemného sdílení. Uzdravování začíná tak, že jeden alkoholik vypráví druhému svou zkušenost a předává mu sílu a naději v možnost abstinence. Samotní klienti AA subjektivně hodnotí setkání jako prospěšná.¹⁵⁸

- *Spoluzávislá Li: Jsem o prospěšnosti AA jednoznačně přesvědčena. Svépomocné skupiny AA existují úspěšně od roku 1935 a postupně se rozšířily*

---

¹⁵⁶ Srov. LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 15-16.

¹⁵⁷ Srov. PEŠEK, R., KOTRBOVÁ, K., MASÁR, O., VURM, V. Racionální analýza významných faktorů terapeutické účinnosti svépomocného společenství Anonymních alkoholiků *In časopis Adiktologie*, s. 490.

¹⁵⁸ Srov. LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 15-16.

do celého světa. Tím podle mého dokázalo společenství AA svoji životaschopnost. Společenství funguje na stejných principech po celou dobu své existence bez radikálních změn. Jde o svépomocnou terapeutickou komunitu, která umožňuje setkávání lidí, kteří mají stejné problémy, pocity a prožitky. Jedinečnost AA představuje program založený na postupné realizaci dvanácti kroků. Soudržnost společenství zaručuje dodržování dvanácti tradic. Na setkání se alkoholik nemusí přetvářovat či cokoli předstírat. Alkoholici znají příliš dobře podstatu své nemoci, proto jim jiný alkoholik nemůže úspěšně lhát. A pokud by to i dělal, není to pro ostatní podstatné, protože ve výsledku by lhal a ubližoval hlavně sám sobě. Společenství AA je založeno na absolutní svobodě, nikdo zde nesmí nikoho do ničeho nutit. Tak se přirozeně odděluje zdravé zrno od plev. Skupinu po čase navštěvují pouze lidé, kteří se nechtějí jenom léčit, ale touží se vyléčit (zastavit své pití). Spolu s alkoholikem mohou setkání navštěvovat i spoluzávislí (rodinní příslušníci či přátelé). Tak mohou pochopit závažnost nemoci i způsob, jak pomoci „svému“ alkoholikovi při doléčování. Zásadní je v AA spiritualita, jejíž forma je závislá na vlastní představě jedince. Obecně jde o „sílu větší, než je síla jednotlivce“. U ateistů jím může být samo společenství (skupina AA), která je silnější než jednotlivec a dokáže alkoholika podržet, když se necítí dobře. Zavedený rituál, představit se před každým vlastním vstupem při setkání vždy s dovětkem: „Jsem (jméno) a jsem alkoholik“, vede k neustálému připomínání, kým alkoholik je a nikdy být nepřestane. To mu pomáhá uvědomit si, že je zbytečné opakovaně neúspěšně experimentovat s alkoholem, a pomůže mu smířit se s nemocí. Pojmenování alkoholik není vnímáno hanlivě. Je velmi důležité, nevyhýbat se mu např. používáním náhražky „závislý“ – je velmi důležité nazývat věci pravdivě a bez přetvářky.¹⁵⁹

- Alkoholik Fr.: Členství v AA považuji za velice prospěšné. Nacházím zde podporu v abstinenci. Mohu zde mluvit o věcech, které by lidi z venku nechápali. Mám zde hmatatelný důkaz, že abstinovat lze. Sice jsem to věděl po svých 16 letech abstinence, ale moje recidiva (respektivně zjištění, že jsem

---

¹⁵⁹ Rozhovor (7)

zase na dně a všechno, co jsem léta budoval, je pryč) mě hrozně psychicky zlomilo. Lidé v AA mi pomalu vrátili sebedůvěru a víru, že to není konec. Na jejich příbězích se učím, jak postupovat, abych to zvládl. Jsou mi zdrojem informací a víry v sebe. Jakož i celý program AA. Jednotlivé tradice a kroky AA mě vedou k tomu, abych se nad sebou zamýšlel úplně jinak, než jsem byl zvyklý, a odstraňoval svoje chyby dřív, než mě stáhnou zpět k flašce.¹⁶⁰

- *Alkoholička Le: Praktikování víry v rámci katolické církve a členství v AA považuji za zdroje, díky kterým abstinuji (téměř rok a půl), nejsem schopna říci, „co je víc“. Spirituální rozměr je tou zásadní a potřebnou silou, která potlačuje „craving“ (bažení) a pomáhá vytvářet to kouzlo abstinence. Z toho důvodu považuji členství v AA za naprosto potřebné pro můj život v abstinenci. Společenství AA mě trvale přitahuje. Je zajímavé, že po dobu, kterou navštěvuji AA, je má účast na setkáních téměř 100procentní, AA patří do mého života, vždy se tam těším a přináším si něco nového do dalších dnů. Cítím vnitřní pochopení, oporu, dostanu radu, když se necítím dobře a nevím, jak se ve světě ochránit před alkoholem.¹⁶¹*
- *Alkoholik Ho: Jsou tam lidé na stejné lodi. Nezáleží na věku, dosaženém vzdělání atd. a stejně si mají o čem povídat nebo jenom naslouchat a porovnávat různé příběhy, které jsou úplně jiné a přitom tak stejné.¹⁶²*

Společenství AA může navštívit kdokoliv, kdo se potýká se závislostí na alkoholu, bez ohledu na své profesní a společenské postavení, bez ohledu na náboženské vyznání, politické přesvědčení, barvu pleti atd. Na skupině jsou si všichni rovni a nově příchozí jsou s úctou přijímáni. Navštěvují ji nejen praktikující věřící, ale také ateisté. Každý má svou osobní představu vnímání Boha – někdo hovoří o vyšší moci, pro někoho je dostatečným individuálním přesahem již sama vlastní skupina. Pro některé členy AA není pojem Boha dokonce primárně záležitostí víry, ale spíš praktickým využitím toho, co funguje v jeho boji s alkoholem,

---

¹⁶⁰ Rozhovor (1)

¹⁶¹ Rozhovor (6)

¹⁶² Rozhovor (3)

co dotyčnému pomáhá dospět k abstinenci a udržet si jí. Ve skupině se ve vzájemné otevřenosti scházejí lidé, kteří by se za normálních okolností v běžném životě pravděpodobně vůbec nepotkali a už vůbec by spolu nemohli takto mluvit. Skupiny jsou otevřené všem, kteří chtějí abstinentovat a nepropadnout beznaději a recidivě.¹⁶³

K abstinenci a prevenci relapsu vede právě pravidelná interakce a spolupráce s ostatními členy skupiny, případně dalšími blízkými osob

ami, které se mohou setkání také účastnit. Zásadním faktorem je připravenost abstinujícího alkoholika pomoci druhému alkoholikovi, spolupracovat s ním, nekritizovat, nepřemlouvav nebo jinak emocionálně vydírat. AA mají tři základní hesla, kterých se ve své praxi přidržují: 1. To nejdůležitější má přednost; 2. Žij a nech žít; 3. Pomalu se dojde dál.¹⁶⁴

*Základní činností při postupném uzdravování je práce na sobě a práce s jinými alkoholiky a jejich rodinami. Při práci na sobě kladou anonymní alkoholici důraz na to, že jejich nemoc může zdolat jen spirituální zkušenost. Připomínají, že v hloubi našich duší existuje základní vědomí Boha. Může být nevyhraněné, ale v té či oné formě je vždy přítomno. Víra v něco většího než my je tak stará jako sám člověk. Základním pilířem člena AA je práce na dvanáctibodovém programu. Je důležité připustit, že řízení vlastního života za pomoci vůle je vyčerpávající. Proto se alkoholik musí zbavit sobectví, egocentrismu, sebelítosti, odstranit příčinu zloby, provést osobní inventuru. Být k sobě upřímný, přiznat své chyby, vinu, obnovit pokažené vztahy, trvale na sobě pracovat a rekapitulovat pravidelně své chování.*¹⁶⁵

Koncepce AA je jednoduchá a propracovaná zároveň. Stojí na srozumitelných zásadách, které determinují průběh procesu uzdravení i samotné fungování společenství. Těmito pilíři je „Dvanáct kroků“ a „Dvanáct tradic“.¹⁶⁶

---

¹⁶³ LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 16.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 16.

¹⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 16.

¹⁶⁶ Srov. LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 16.

3.1.1 DVANÁCT KROKŮ

Dvanáct kroků je základní program AA, který má alkoholikům pomoci k uzdravení. Jednotlivé kroky vznikaly postupně na základě zkušenosti jednotlivých členů. Koncepce dvanácti kroků popisuje přístupy a činnosti, které jsou důležité na cestě k dosažení trvale udržitelné abstinence, navázání nových vztahů a napravení již způsobených problémů. Představuje přístup k životu, který je pro většinu alkoholiků naprosto nový. Není třeba tyto kroky přijímat dogmaticky, ale porozumět jim a naplnit jejich smysl. Jednotliví členové v těchto krocích nalézají myšlenky a inspiraci pro svou cestu a v průběhu terapeutického procesu by měli těmito kroky postupně projít.¹⁶⁷

Dvanáct kroků AA se ovšem pro určitou část potřebných mohou stát kamenem úrazu. Jejich náboženské ladění totiž může být nepřijatelné pro ateisticky orientované alkoholiky. Ti pak nabízenou pomoc mohou apriorně odmítat. Je nicméně třeba znovu zdůraznit, že AA se neváží k žádnému konkrétnímu vyznání a netrvají ani na teistickém výkladu svých zásad. Například „síla větší než naše“ může být vykládána jako milost Boží, ale i sama pomáhající skupina AA.¹⁶⁸

Praktikujícími věřícími je program dvanácti kroků vnímán jako podmínka zakoušení Boží milosti při překonání závislosti na alkoholu, především přiznáním vlastní bezmoci, vyhlášením osobního bankrotu. Teprve tehdy, když alkoholik sám sobě přizná, že nedokáže nad alkoholem zvítězit sám vlastními silami, může se vložit do rukou Boha. Program dvanácti kroků má co dosouvislosti se spiritualitou zdola. Spiritualita zdola ukazuje, že projít utrpením, které v životě zakouší, neznamená jen lidsky růst, ale zakusit víru právě tam, kde jsou trpící lidé u konce svých sil.¹⁶⁹

Krok první: *Přiznali jsme si svou bezmoc vůči alkoholu – naše životy začaly být neovladatelné.*¹⁷⁰

---

¹⁶⁷ Srov. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*, s. 101.

¹⁶⁸ Srov. LUKEŠOVÁ, L. *Svěpomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 16.

¹⁶⁹ Srov. GRÜN, A. *Spiritualita zdola*, s. 48.

¹⁷⁰ NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*, s. 128.

Pro člověka není jednoduché přiznat si svou bezmoc, neboť mu v tom brání přirozená osobní hrdost a suverenita. První krok vede k uvědomění, že pouze prostřednictvím přijetí naprosté porážky je možné najít sílu k vítězství. Pád na dno a nalezení pokory umožňuje přiznání vlastní slabosti a jejích zničujících důsledků. Opět zde rezonuje spiritualita zdola. Člověk se zkušeností z jiných skupinových terapií by mohl mezi AA přijít s očekáváním, že zde bude veden k sebedůvěře a lepšímu sebevědomí. Při setkáních ovšem zjistí, že právě nucená sebedůvěra, samostatnost a soběstačnost pro něho představuje zátěž. Připustí, že své zotročení alkoholem nedokáže zlomit silou vlastní vůle. Paradoxně čím dříve se člověk ocitne se svým pitím na dně, tím větší má šance na uzdravení a zachování zdraví. Jen málo lidí se pokusí žít v souladu s programem, pokud se na své skutečné dno nedostane a mnozí lidé z programu odešli právě proto, že si nedokázali přiznat bezvýchodnost své situace.¹⁷¹

*Krok druhý: Dospěli jsme k víře, že jen síla větší, než je naše, obnoví naše duševní zdraví.*¹⁷²

Druhý krok může představovat problém pro ateisty. Na setkáních jsou konfrontováni se skutečností, že se jim jejich životy vymkly z kontroly. Tak nahlízejí svůj stav naprosté bezmoci a jsou ujišťováni, že je posedlosti alkoholem zbaví pouze vyšší moc. Vztah k Bohu se mezi jednotlivými účastníky různí. Někteří z členů v Boha nevěří, a pokud ano, nemají důvěru v zázrak, který by jim pomohl. Proto je důležité připomenout tři zásady: Společenství AA na nikom nepožaduje, aby čemukoli věřil. Všech jeho dvanáct kroků představuje pouhá doporučení. A poslední zásada: jedině, co je potřeba, je otevřená mysl. Vyšší mocí je i samotné společenství AA.¹⁷³

*Krok třetí: Rozhodli jsme se předat svou vůli a svůj život do rukou péče Boha, tak jak ho my sami chápeme.*¹⁷⁴

Každý, kdo vstoupí mezi AA, začíná okamžitě nevědomě uskutečňovat třetí krok, protože ve věcech, které souvisejí s alkoholem, svěřuje svůj život do rukou AA.

---

¹⁷¹ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 18.

¹⁷² NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*, s. 128.

¹⁷³ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 8-17.

¹⁷⁴ NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*, s. 128.

Čím více je alkoholik ochoten otevřít své srdce a podřídit se vyšší moci, tím svobodnějším se stává. Jsou ovšem samozřejmě i problémy, se kterými si může a musí poradit sám jednatel. V období citových výkyvů nebo nerozhodnosti doporučují AA zastavit se a modlit se: Bože, dej mi klid, přijmout věci, které změnit nemohu, odvahu změnit vše, co změnit mohu, a moudrost jedno od druhého rozeznat.¹⁷⁵

Krok čtvrtý: *Provedli jsme důkladnou a nebojácnou inventuru sami sebe.*¹⁷⁶

Alkoholici pijí, aby utopili pocity strachu, zklamání, deprese, pocity viny... Většina členů AA měla v dobách svého pití potřebu svalovat vinu na druhé a ospravedlňovat vlastní jednání. Výmluvy se staly normou každodenního života, která měla odůvodnit jejich pití. V rozvíjení kolektivní viny je alkoholik mistr, protože neustále dokazuje, že k pití ho přiměly „okolnosti“, zatímco vlastní přispění vlastně nepřipouští. Neuvažuje o tom, že by měl změnit sebe. Alkoholik na začátku osobní inventury musí sám určit, jaké jsou jeho charakterové slabosti. Může si vzít na pomoc uznávaný seznam základních lidských zlovyků – sedm smrtelných hříchů: pýcha, nenasytlost, chtíč, hněv, obžerství, závist a lenost.¹⁷⁷

Krok pátý: *Přiznali jsme Bohu, sami sobě a jiné lidské bytosti přesnou povahu svých chyb.*¹⁷⁸

Pátý krok vyvádí abstinující alkoholiky z izolace a opuštěnosti. Dokud otevřeně nepromluvili o svých problémech a neslyšeli trápení jiných, nepatřili vlastně nikam. Pokora v tradici AA nabývá nového významu, znamená především poznání sebe sama, poznání čím a kým opravdu alkoholik je a následující pokus stát se tím, čím by být mohl. Pokorný člověk je ten, kdo si uvědomí vlastní nedostatky a chyby a bude se je snažit změnit. Bez uvědomění nelze chybu napravit. Pouze otevřeným vyznáním bez zamlčování a ochotou vyslechnout pohled druhého a jeho zkušenost může nastoupit cestu přímočarého myšlení, poctivosti a nefalšované pokory. Alkoholik musí pro své vyznání viny najít mimo AA osobu, jíž může důvěřovat. Může jít o odborníka, který stojí mimo společenství – například o lékaře

---

¹⁷⁵ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 18-25.

¹⁷⁶ DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 26.

¹⁷⁷ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, 30.

¹⁷⁸ NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*, s. 128.

nebo kněze. Po takovém rozhovoru pocítí úlevu, pokora se spojí s vyrovnaností. Mnozí členové AA, kteří se do té doby prohlašovali za nevěřící, prožili v tomto okamžiku spirituální zážitek.¹⁷⁹

Krok šestý: *Byli jsme zcela svolní s tím, aby Bůh odstranil všechny tyto naše charakterové vady.*¹⁸⁰

Ne všichni alkoholici dospěli k tomuto stupni připravenosti, ale mohou k němu postupně směřovat. Je rozdíl mezi usilováním o vlastní cíl a absolutním odevzdáním se vyšší moci a ne každý je k tomu připraven. Pouze první krok, přiznání vlastní bezmoci vůči alkoholu, lze realizovat s naprostou dokonalostí. Zbývajících jedenáct kroků představuje spíše cíle a maxima svého snažení. A také měřítko, podle kterého hodnotí svůj pokrok na cestě k jejich uskutečňování.¹⁸¹

Krok sedmý: *Pokorně jsme ho požádali, aby naše nedostatky odstranil.*¹⁸²

Dosažení pokory je základním kamenem všech dvanácti kroků AA. Bez určité míry pokory nedokáže žádný alkoholik zůstat střízlivý. V době jeho nemoci devastoval jeho charakter a osobnost alkoholismus, nyní musí vyšší moc, přesahující omezené síly jednotlivce, pomoci jeho charakteru a osobnosti k regeneraci a uzdravení. Dokud člověk klade na první místo důvěru v sebe sama, není možné hovořit o důvěře ve vyšší moc, právě v odevzdání se silnější moci, než je vůle jednotlivce, spočívá síla k přemožení alkoholismu. Nově přichozí člen AA brzy pochopí, že pokorné přiznání bezmoci vůči alkoholu je prvním krokem k osvobození se z jeho moci. Pokora je tak v posledku nezbytným předpokladem alkoholikova uzdravení a vlastně i přežití.

Krok osmý: *Sepsali jsme listinu lidí, kterým jsme ublížili a kterým to chceme nahradit.*¹⁸³

Osmý krok se zabývá mezilidskými vztahy. Protože stejně jako není možné vinu redukovat na pouhou mezilidskou záležitost bez spirituálního přesahu, stejně tak

---

¹⁷⁹ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 40-48.

¹⁸⁰ NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*, s. 128.

¹⁸¹ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 50.

¹⁸² Srov. *tamtéž*, s. 57.

¹⁸³ NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*, s. 128.

je každá vina konkrétním prohřeškem proti bližnímu. Alkoholik zjišťuje, kde se dopustil chyb a vůči komu se provinil. Usiluje o napravení porušených vztahů a nápravu škod, které napáchal. S nově nabytými zkušenostmi a postojem může obnovit a znovu formovat vztahy se svým okolím. Osobní inventura v tomto kroku přesahuje do inventury mezilidských vztahů a jejich rekonstrukce.¹⁸⁴

Člověk by se měl při pohledu do svého nitra a své minulosti zaměřit na lidi, kterým ublížil, a na situace, během nichž jim způsoboval bolest, upřímně posoudit své dosavadní jednání a důsledky, které z něj plynuly ostatním lidem. Předchozí vyrovnání se s vlastní hříšností umožňuje upřímnou introspekci beze snahy o přikrašlování. Člověk by měl přijmout odpuštění Boží a zároveň hledat nápravu porušených vztahů a odpuštění na mezilidské úrovni. A zároveň také odpouštět těm, kdo se provinili proti němu. Trvalým cílem by mělo být vyrovnání ve vztahu k bližním i sám k sobě a z něho plynoucí rozvážný a objektivní náhled.¹⁸⁵

*Krok devátý: Rozhodli jsme se provést tyto nápravy ve všech případech, kdy situace dovolí, s výjimkou, kdy toto počínání by jim nebo jiným uškodilo.*¹⁸⁶

Tento krok upozorňuje na to, že nápravu je nutné promyslet. Není možné jednat živelně a chaoticky, to by mohlo – i s těmi nejlepšími úmysly – vést k dalšímu utrpení, bolesti a nepochopení. Je třeba k jednotlivým případům přistupovat diferencovaně. V některých případech je důležité plné otevření, přiznání a náprava, jinde ovšem nemusí být prospěšné a jinde ani možné. Jsou provinění, u kterých je možné vykonat pouze částečnou nápravu křivd, kdyby například úplné přiznání mohlo způsobit další trápení. A konečně jsou to lidé, u kterých je vhodnější odložit nápravu na pozdější dobu. Někdy je situace tak citlivá, že se s dotčeným člověkem alkoholik nebude moci sejít nikdy, někdy už setkání, vyznání viny a odpuštění prostě není možné.¹⁸⁷

Začátek procesu nápravy vidí někteří již v okamžiku, kdy vstoupí mezi anonymní alkoholiky. Pokud se k tomu rozhodnou, oznámí své rodině a blízkým, že vynaloží upřímné úsilí při uskutečňování terapeutického postupu skupiny.

---

¹⁸⁴ Srov. LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 21.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 21.

¹⁸⁶ NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*, s. 128.

¹⁸⁷ Srov. LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 21-22.

S nápravou minulých křivd je třeba začínat u těch, kteří o jeho pití věděli a byli jím nejvíce zasaženi. Není však možné usilovat o vlastní vyrovnanost na úkor druhých a zneužívat vyznání hříchů k zatěžování ostatních vlastními chybami. Člověk musí být připraven na příznivou, ale i chladnou reakci nebo odmítnutí.¹⁸⁸

Jen jediný důvod by mohl být důvodem, proč by měl alkoholik přehodnotit úmysl přiznat a napravit svá provinění. Pouze pokud by vzhledem k okolnostem vyznání a náprava minulých křivd způsobila novou vážnou újmu, utrpení a škodu. Za touto ohleduplností by se ale neměl maskovat strach a odkládání nepříjemné „povinnosti“. Ochota současně nést důsledky svého jednání a přijmout zodpovědnost za druhé je podstatou devátého kroku.¹⁸⁹

*Krok desátý: Pokračovali jsme v provádění morální inventury, a když jsme udělali chybu, pohotově jsme ji přiznali.*¹⁹⁰

Při realizaci desátého kroku alkoholik sleduje vlastní úspěchy i nedostatky. Vedle upřímnosti a důsledné introspekce bude potřebovat i vůli učit se a růst na základě svých nově nabytých zkušeností. Potřebuje sebekázeň, ochotu připustit si vlastní chyby a připravenost odpouštět. Ctnosti, jako je laskavost, dobrota, spravedlnost a láska, mu otevírají člověku cestu k druhým lidem. Dokud ho ovládají neřesti, jako je pýcha, zlost, žárlivost, úzkost nebo strach, chová se způsobem, který tomu odpovídá. Užitečnou pomůckou může být modifikace novozákonního Zlatého pravidla: snažit se jednat tak, jak bych chtěl, aby se mnou jednali ostatní. Nezbytnou součástí formování sebe i svého života je vyhledávání, přiznávání a náprava vlastních nedostatků, těch z minulosti i těch, které teprve přijdou. I na ty by člověk měl být připraven, protože musejí přicházet. Ale jakmile se objeví, je třeba se s nimi okamžitě vyrovnat jako s těmi minulými.¹⁹¹

*Krok jedenáctý: Pomocí modlitby a meditace jsme zdokonalovali svůj vědomý styk s Bohem, jak jsme ho chápali, a modlili se pouze za to, aby se nám dostávalo poznání jeho vůle a síly jí uskutečnit.*¹⁹²

---

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 21-22.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 21-22.

¹⁹⁰ NEŠPOR, K. *Zůstat střizlivý*, s. 128.

¹⁹¹ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 76-84.

¹⁹² NEŠPOR, K. *Zůstat střizlivý*, s. 23.

Pomocí modliteb členové AA zdokonalují svůj vědomý vztah k Bohu a také upevňují svůj postoj k abstinenci. Existují přímé vazby mezi hlasem svědomí, meditací a modlitbou. Smyslem modlitby a meditace je přímá komunikace s transcendentem, navázání oboustranného vědomého kontaktu s Bohem. Odměnou, kterou přináší, je pocit sounáležitosti a síly k vytrvání. Člověk nejenže přestává být odkázán na vlastní zdroje, ale zároveň přestává žít v nepřátelském světě. Ve světle této nové skutečnosti pak abstinující alkoholik začíná vidět pravdu, spravedlnost a lásku jako skutečné hodnoty svého života.¹⁹³

*Krok dvanáctý: Výsledkem těchto kroků bylo, že jsme se duchovně probudili a v důsledku toho jsme projevili snahu předávat toto poselství ostatním alkoholikům a uplatňovat tyto principy ve všech svých záležitostech.*¹⁹⁴

Dvanáctý krok je shrnutím výsledků působení předcházejících kroků a zúročením jejich výsledků pro budoucnost a prospěch dalších alkoholiků trpících svou závislostí. Přírozeným výsledkem vlastního uzdravení, vysvobození a duchovního probuzení je snaha uplatňovat nové životní principy ve vztahu k sobě, bližním i světu jako takovému. A stejně jako kdysi byli všichni anonymní alkoholici ztracenými dušemi hledajícími cestu ze spirály sebedestrukce, tak by po absolvování skupinového programu sami měli pomáhat dalším alkoholikům při hledání cesty z jejich nemoci. Členové považují dvanáct kroků za trvalou součást jejich každodenního života a snaží se podle nich žít ve svém následujícím životě.¹⁹⁵

3.1.2 DVANÁCT TRADIC

Dvanáct tradic zahrnuje doporučené principy, které formují skupinu a podporují její růst.¹⁹⁶

Tradice první: Hodnota jedince v pojetí AA je téměř bezvýznamná. Na prvním místě musí stát společný prospěch všech. Uzdravení každého závisí na jednotě AA a společenství.¹⁹⁷

---

¹⁹³ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 85-95.

¹⁹⁴ NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*, s. 128.

¹⁹⁵ Srov. LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 24.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 25.

Tradice druhá: Skupiny podléhají jediné nejvyšší autoritě – milujícímu Bohu v podobě, jaká existuje v kolektivním svědomí skupiny. Společenství nemá svůj úřední aparát ani žádného vedoucího představitele, který by měl právo vládnout, žádného správce pokladny, který by vymáhal příspěvky. Příspěvky do pokladny jsou vkládány zcela dobrovolně dle pravidel jednotlivých setkání. Žádný člen AA nesmí dávat příkazy a vynucovat si poslušnost.¹⁹⁸

Tradice třetí: Jediným předpokladem členství ve společenství AA je touha přestat pít.¹⁹⁹

Tradice čtvrtá: Každá skupina by měla být autonomní. Tato tradice určuje, že si každá skupina může spravovat své záležitosti podle vlastní vůle a schválených vnitřních pravidel za předpokladu, že neohrozí společenství AA.²⁰⁰

Tradice pátá: Každá skupina má jediný významný cíl – předávat své poselství alkoholikům, kteří dosud trpí a bojují se závislostí. Jedinečná schopnost každého člena AA je ztotožnit se s příchozím alkoholikem a dovést ho k uzdravení. Nepotřebuje vzdělání, společenský statut, výřečnost nebo jiné osobnostní vlastnosti nebo předpoklady. Podstatné je to, že je alkoholikem, který dokázal závislost zastavit a bojovat s ní.²⁰¹

Tradice šestá: Žádná skupina AA by nikdy neměla podporovat, financovat nebo propůjčovat jméno AA žádnému obdobnému zařízení nebo podniku. Důvodem je zachování prestiže a vyvarování se majetkových problémů, které by způsobily odchylku od prvotního cíle – touhy přestat pít a vydržet v abstinenci.²⁰²

Tradice sedmá: Každá skupina by měla být plně soběstačná a odmítat příspěvky zvenčí. Měla by výhradně spoléhat na příspěvky svých členů, aby nedocházelo k majetkovým sporům.²⁰³

---

¹⁹⁷ Srov. ANONYMNÍ ALKOHOLICI, s. 200.

¹⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 200.

¹⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 200.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 200.

²⁰¹ Srov. ANONYMNÍ ALKOHOLICI, s. 200-201.

²⁰² Srov. tamtéž, s. 201.

²⁰³ Srov. tamtéž, s. 201.

Tradice osmá: Anonymní alkoholici by si měli zachovat statut neprofesionální organizace s tím, že střediska mohou zaměstnávat potřebné odborníky. Dle AA se peníze a duchovní činnost neslučují a professionalismus je pro členy AA neúčelný. Poselství AA je postaveno na předávání zkušenosti dál, proto alkoholici nebudou naslouchat odborníkovi, který jim předává poselství dvanáctého kroku – nebude to opravdové. Jsou přesvědčeni, že práce s trpícími alkoholiky může být založena jedině na touze pomáhat a přijímat pomoc od ostatních. Na druhou stranu si uvědomují, že případní dobrovolníci nebudou vykonávat některé práce spočívající v nezbytné administrativě zcela zdarma (např. vyřizování telefonátů, distribuce literatury a letáků). Taková práce ale nesouvisí s naplňováním dvanáctého kroku. Jedná se o profesionální úředníky, nikoli o profesionální AA.²⁰⁴

Tradice devátá: AA jako celek by nikdy neměli být organizováni, mohou však vytvářet rady nebo výbory odpovědné přímo těm, kterým slouží.²⁰⁵

Tradice desátá: Anonymní alkoholici si nedělají žádný úsudek o vnějších záležitostech. Jméno AA by proto nikdy nemělo být zavlečeno do vnějších politických či jiných sporů. Důvodem je hrozící nebezpečí zániku společenství. Uzdravit se z alkoholismu znamená zachránit si život jako takový.²⁰⁶

Tradice jedenáctá: Vztahy s veřejností jsou založeny na přitažlivosti činnosti AA, nikoli na reklamě. Důležité je zachování osobní anonymity, která by byla médiu narušena. AA proto nabádají k sebekázni, chtějí propagovat jenom své zásady a práci, nikoli jednotlivé členy.²⁰⁷

Tradice dvanáctá: Anonymita je duchovním základem všech tradic; neustále připomíná, že členové AA mají klást své zásady nad osobní zájem. Tradice AA požadují, aby se členové společenství vzdali svých osobních přání ve prospěch celku. Anonymita je velmi důležitá pro důvěru jednotlivých členů. Věří, že informace, které oni sami pokládají za intimní, nevyjdou najevo mimo osoby,

---

²⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 202.

²⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 202.

²⁰⁶ Srov. ANONYMNÍ ALKOHOLICI, s. 202.

²⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 202-203.

jímž byly svěřeny. AA jsou přesvědčeni, že pokora vyjádřená anonymitou je největší zárukou, jakou mohou mít.²⁰⁸

3.1.3 ÚČAST NA SETKÁNÍ

Většina alkoholiků se dostává do styku s AA svou účastí na setkání místní skupiny nebo skupiny nejbližšího města. Cílová skupina se schází pravidelně jedenkrát týdně vždy každé pondělí. Jejich vstup do AA může proběhnout na základě osobní motivace abstinovat. Přichází sám, je přiveden příbuzným nebo přítelem či terapeutem nebo po dokončení léčby v psychiatrické léčebně. Obvykle má alkoholik možnost být předem informován některým členem AA a zeptat se na základní informace.²⁰⁹

Každý je vítán na otevřeném setkání skupiny AA. Zvláště nově příchozí jsou vyzýváni, aby s sebou na setkání brali své partnery nebo přátele. Jejich porozumění programu může výrazně pomoci alkoholikovi k dosažení střízlivosti.²¹⁰

Důležité je přívětivé a neohrožující prostředí skupiny, kde by se každý měl cítit bezpečně. Zástupci a členové skupiny zajišťují místo setkání, obsah programu, literaturu a občerstvení. Ručí za to, že potřebné dobrovolné příspěvky jsou vybrány a vydány přiměřeným způsobem. Na realizaci těchto prací se podílejí lidé, kteří jsou vybráni hlasováním skupiny. Přijmout zodpovědnost ve skupině je pro jednotlivé členy ctí a způsobem, jak posílit vlastní odhodlání pro střízlivost.²¹¹

Skupina má určeného předsedu, který je zvolený na určitý časový úsek. Měl by to být člen společenství, který je po nějakou dobu střízlivý (min. jeden rok). Předseda má funkci koordinátora pravidelného setkání skupiny. Odpovědnost v případě předpokládané nepřítomnosti může předávat ostatním členům, kteří mají funkci stanovenou v omezeném časovém úseku. Má zodpovědnost za plynulé fungování skupiny, za udržování dobrých vztahů mezi členy, ostatními skupinami AA a majiteli budovy, kde se skupina schází.²¹² Dalším důležitým členem skupiny

---

²⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 203.

²⁰⁹ Srov. LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*, s. 25.

²¹⁰ Srov. tamtéž, s. 28.

²¹¹ Srov. INTERNÍ MATERIÁL AA, *Směrnice AA*, s. 1-2.

²¹² Srov. tamtéž, s. 1-2.

je pokladník. Skupiny AA jsou v duchu Sedmé tradice soběstačné. Neexistuje povinnost, aby člen přispíval, záleží na možnostech jednotlivce. Peníze jsou využity na nájem budovy, kde se skupiny schází, občerstvení a literaturu apod. Skupinu pravidelně o finanční situaci a nakládání s nimi informují.²¹³

Pravidelné setkání zahajuje předseda skupiny čtením preambule. Představí AA a požádá o chvíli ticha za stále trpící alkoholiky. Pak je možné číst část kapitoly „Ještě o alkoholismu“ nebo kapitoly „Jak na to“, z knihy Anonymní alkoholici.²¹⁴

Účastníci se oslovují zásadně křestními jmény a respektuje se anonymita. Když začíná někdo hovořit, představuje se „Jsem...křestní jméno a jsem alkoholik“. Ten, kdo hovoří, by neměl být přerušován a neměly by mu být kladeny otázky. Pravidla slušného chování jsou základem. Vzájemný respekt a právo vyjádřit osobní stanovisko je základem. Ti, kdo jsou pod vlivem alkoholu, se sice mohou se tkání zúčastnit, ale nesmějí mluvit.²¹⁵

Typický průběh setkání: přivítání nováčků, čtení tradičních interních materiálů, vyprávění osobních zkušeností a příběhů, které vyvolají u ostatních vlastní podobné vzpomínky nebo jiné asociace, zařazení přestávek, vybírání příspěvků – časový harmonogram je odlišný dle každé skupiny, na závěr se předčítá modlitba. Rituál podávání kávy, čaje popř. Jiného občerstvení umožňuje alkoholikovi poprvé pocítit, že je součástí skupiny, když začne pomáhat se židlemi, nalévat kávu nebo mýt nádoby. Mnoho alkoholiků je plachých a jsou vděční, když jsou o pomoc požádáni. Zvyky skupiny mohou pomoci při vytváření vzájemné soudržnosti a poskytují pocit sounáležitosti pro lidi v nesnázích. Obřadnost by neměla být přehnaná, protože jen v rozumné míře přispívá k práci AA.²¹⁶

3.2 PROBLÉM VINY – OSOBNÍ SVĚDECTVÍ KLIENTŮ (DISKUZE)

Osobní svědectví poskytlo šest anonymním alkoholiků a jedna spoluzávislá manželka abstinujícího alkoholika. V mé diplomové práci jsou uváděny příspěvky dalších přítomných abstinujících alkoholiků, které byly pořizeny v průběhu

---

²¹³ Srov. tamtéž, s. 3.

²¹⁴ Srov. tamtéž, s. 5.

²¹⁵ Srov. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*, s. 107.

²¹⁶ Srov. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*, s. 107.

dvanácti pravidelných pondělních setkání. V rámci zachování anonymity jsou uváděna pouze první písmena křestních jmen anonymních alkoholiků a spoluzávislé manželky jednoho z přítomných.

Tabulka č. 1: Dle určení pohlaví

Jméno	Pohlaví
Fr. alkoholik	M
Mi. alkoholik	M
Ho. alkoholik	M
Vl. alkoholik	M
La. alkoholik	M
Le. alkoholička	Ž
Li. spoluzávislá	Ž

Ž = žena, M = muž

Tabulka č. 2: Zkušenost s programem AA

Jméno/věk	Počet měsíců/let
Fr. 53 let	22 měsíců
Mi. 54 let	9 let
Ho. 35 let	3 roky
Vl. 55 let	11 let
La. 54 let	6 měsíců
Le. 49 let	18 měsíců
Li. 54 let	9 let

Lidé současné společnosti se odkládají od skutečnosti, že jejich chyby nejsou jen obyčejnými chybami, ale chybami, které se dotýkají Boha, ač si to vědomě připouštíme či nikoliv. Jak uvádí autor H. Weber, morální teologové si stojí za jasným názorem, který podtrhuje skutečnost, že vina má teologický rozměr.²¹⁷

Postupný rozvoj alkoholové závislosti vzdaluje člověka od jeho vlastního lidství a lidské důstojnosti. Stejně tomu bylo v příběhu marnotratného syna, který se svým nerozvážným chováním vzdálil od milujícího otce, tedy samotného Boha, a na své cestě odpadnutí v sobě nakonec potlačil poslední kousek lidskosti.²¹⁸

²¹⁷ Srov. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*, s. 309.

²¹⁸ Srov. SOKOL, J. *Zůstat na zemi, rozhovory nad BIBLÍ*, s. 183.

Lidé upadající do závislosti se nutně postupně vzdalují vlastním rodinám, blízkým i přátelům. Důvody, které vedou člověka ke snaze nalézt řešení v alkoholu, jsou různé – dědičnost, patologie v rodině.²¹⁹ *Alkoholička I: Od útlého věku ve mně rodiče pěstovali vinu za vše, co jsem provedla. Čím více jsem se cítila vinna, tím jsem pro ně byla lepší osoba,*²²⁰ tvrdá výchova, nedostatek sebevědomí nebo zranění od druhého.²²¹ Dále to může být nevyřešený vztah k autoritám, který ovlivňuje chování člověka a ovlivňuje naše rozhodnutí, jak uvádí autorka Lachmanová.²²²

Pád na dno pak může být poslední výhybkou, odrazovým můstkem a příležitost ke změně životního stylu a abstinenci. Jako u marnotratného syna může hmotný nedostatek a vyvržení na okraj společnosti nastavit člověku zrcadlo, v jehož odrazu si konečně připustí skutečný stav věcí, přijme svou vinu a vyzná své hříchy. V poslední beznaději si hříšník může uvědomit, že nehřeší pouze vůči otci (tedy lidské společnosti, světu a sobě samému), ale především proti samotnému Bohu. Mají anonymní alkoholici takovou zkušenost s vinou, přijímají ji podobným způsobem? Uvědomují si tváří v tvář vlastnímu úpadku svou odpovědnost vůči sobě, svým blízkým i Stvořiteli? Docházejí k podobnému prožvení jako marnotratný syn, který v závěru podobenství prosí za odpuštění jak svého lidského otce, tak Boha, svého nebeského Pána?²²³

Anonmní alkoholici na setkáních uvádějí, že nepocítují vinu za to, že jsou alkoholiky. Postupné upadnutí do závislosti považují za nemoc jako každou jinou, kterou nemohou ovlivnit. Vinu prožívají v souvislosti s následky, které pod vlivem alkoholu způsobili nejen sobě, ale okolnímu světu.

Výpovědi potvrzují, že téma viny je běžnou součástí pravidelných pondělních setkávání, i přestože alkoholik Mi.: se vyslovuje k názoru, že intenzivněji se o tématu začalo mluvit s mým příchodem.

Mezi účastníky AA panuje shoda v názoru, že představa prožívané viny je přirozeně velmi subjektivní záležitostí. Každý svou vinu cítí jiným způsobem, ale i jinak intenzivně.

---

²¹⁹ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 32-35.

²²⁰ Záznam ze setkání AA z 16. 11. 2013.

²²¹ Srov. SOKOL, J. *Zůstat na zemi, rozhovory nad BIBLÍ*, s. 183.

²²² Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 32-35.

²²³ Srov. SOKOL, J. *Zůstat na zemi, rozhovory nad BIBLÍ*, s. 183.

Nicméně každý z účastníků na pravidelných setkáních AA se svou vinou pracuje a je si určité vlastní viny či podílu na ní vědom. Ostatně je k tomu vybízen čtvrtým a pátým z Dvanácti kroků, jednoho z pilířů ideologie AA. Pokud člověk přijme dvanáct Kroků a Tradic jako východisko pro svou cestu k abstinenci, je jimi nasměrován k důkladné mravní inventuře. Taková inventura není vždy příjemná, spíše je naopak vždy nepříjemná, nicméně musí být upřímná a člověk před sebou nesmí nic skrývat a lhát si do kapsy. Každý člověk by si měl nejprve uvědomit své vlastní slabosti a charakterové nedostatky, postavit se tváří v tvář vlastní nedokonalosti. Přirozeným důsledkem je přijetí viny, kterou má člověk často tendenci řešit svalením odpovědnosti na někoho jiného, a také vyznání hříchů před Bohem.²²⁴

Někteří však téma viny, především v počátku své abstinence, považují za ohrožující, neboť vede k recidivě. Tato skutečnost je podložena následujícími výpověďmi.

- *Alkoholik Mi.: vypovídá: „Osobní vinu“ jsem řešil zpočátku, ale záhy jsem zjistil, že by mé rozebírání a vracení se k minulosti vedlo minimálně k recidivě, k tomuto zjištění mně napomohla zkušenost většiny „áčkařů“, kteří jsou dlouhodobě střízliví a mají podobné založení.²²⁵*
- *Li.: Na začátku je podle mého téma viny natolik živé a bolestné, že jeho podrobná analýza představuje nebezpečí návratu k potřebě „vyčistit“ si znovu mozek alkoholem, který utlumí bolestné vzpomínky (i na provinění). Za sebe mohu říct: „Není důležité, co bylo, ale co bude“.²²⁶*
- *Alkoholik Vl.: Žádný alkoholik by se vinou a odpuštěním neměl zaobírat dlouhodobě, aby ho to nehodilo na špatnou cestu a nesáhl po flašce.²²⁷*

Ve výpovědích panuje shoda, že zkušenosti s vinou v době alkoholové závislosti souvisí především s okruhem nejbližších příbuzných a přátel, kterým v důsledku

---

²²⁴ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 26.

²²⁵ Rozhovor (2)

²²⁶ Rozhovor (7)

²²⁷ Rozhovor (4)

nadužívání alkoholu ubližovali. Alkoholici ubližují totiž nejen sobě, svému lidství a důstojnosti, ale také ostatním a v důsledku toho trpí narušenými vztahy s druhými lidmi. To potvrzují tři následující výpovědi:

- *Alkoholik Fr.: Moje první manželství. Rodiče i žena si se mnou prošli peklem. Žena naštěstí odešla, ale rodiče v tom zůstali. Užila si se mnou moc zlého. Chlastal jsem, byl jsem hrubý a dělal ostudu. Pak to zůstalo jen na rodičích a ta strašná beznaděj, kterou zažívali, byla k neunesení. Pil jsem 0,5litru 92%lihu denně v neředěné formě. Byl jsem neochvějně přesvědčen, že už mě čeká jen smrt a chtěl jsem se co nejrychleji upít (1986-1991). Moje druhá žena mě poznala už po léčení. Nikdy mě neviděla opilého. Je pochopitelné jaký děs v ní vyvolalo, když mě viděla opilého. Sesul se jí svět. Všechny jistoty které měla, padly. Pomalu se z toho oklepává, ale tu její neochvějnou jistotu a klid jsem jí vzal. A to všechno přišlo ve chvíli, kdy se nám nejlépe dařilo (2009-2012).*²²⁸
- *Alkoholik Ho.: Když byla manželka těhotná, tak jsem musel odejít na tři měsíce do léčebny, takže jsem o třetinu tohoto období přišel. Ona byla ještě doma s malou dcerou na všechno sama, ale porod už jsem stihl. Nikdy nezapomenu na to, když za mnou před koncem léčby poprvé přijeli manželka s tehdy tříletou Anežkou na návštěvu, jak se proti mně ten človíček v nejhezčím věku rozběhl.*²²⁹
- *Alkoholik La: S maželkou jsme se málem rozvedli. Našla si přítele, který se chtěl také rozvést. Já pil, on ne. Kdybych tenkrát přišel o rodinu, bral bych to jako osobní selhání a pocit viny by možná mojí závislost na alkoholu ještě umocnil.*²³⁰

Alkoholik Mi. a La.: se zároveň doznávají k sebelítosti. Pravděpodobně se ocitli v první fázi přiznání si pochybení, kterou popisuje autorka Lachmanová. Dostávali

---

²²⁸ Rozhovor (1)

²²⁹ Rozhovor (3)

²³⁰ Rozhovor (5)

se do situací, které je zraňovaly, a nahromaděný vztek si odreagovali na nejbližších. Smlouvali sami se sebou, že by uznali svou chybu, ale s podmínkou. Upadali do deprese a sebeobviňování. V této fázi nešlo o opravdovou lítost nad svým hříchem, ale o sebelítost.²³¹

- *Alkoholik Mi.: Myslel jsem, že se jedná o vinu alkoholickou, takže alkohol hrál pochopitelně hlavní roli, co se týká situace: vinu jsem cítil hlavně z důvodu nepřítomnosti a nefunkčnosti, jak o tom (poprvé v životě) píšu a přemýšlím o tom, objevuji lítost, že jsem si dospívání syna neužil JÁ, TAKŽE OPĚT SEBELÍTOST!*²³²
- *Alkoholik La.: Za svoji závislost na alkoholu vinu necítím. Mám spíš pocit lítosti (ve vztahu k manželce a dětem), za něco se stydím (i ve vztazích mimo rodinu).*²³³

V rozporu s tvrzením autora Šulisty, že v současné společnosti lidé již nejsou schopni připustit si svou vlastní vinu a vlastní kritika je míjí, AA tuto schopnost znovu nalézají. Moderní lidé zdánlivě nemají potřebu, ale spíše možná schopnost, reflektovat vlastní chování a případnou vinu. Anonymní alkoholici otázku viny vnímají jako pojem, který plně prožívají a je pro ně důležitým tématem. Před svými problémy již neutíkají, přesvědčili se, že žádný útěk není dlouhodobě možný. Na setkáních mají prostor ke sdílení trápení s ostatními, kde svou vinu reflektují a nesou společně s ostatními. Právě sdílení ve společenství umožňuje přestat utíkat před vlastní vinou a postavit se jí čelem, a také transformovat bolestnou zkušenost sebereflexe v pozitivní faktor motivace. Vyslyšená rada či názor, ale již samotná skupinová solidarita a sdílená zkušenost jim dává sílu obstát a vydržet ve změně životního stylu a abstinenci.²³⁴

Anonymní alkoholici se učí neutíkat před problémy, protože právě unikání odpovědnosti je dovedlo k závislosti na alkoholu, a vracet se ke stejnému principu by znamenalo recidivu. Se svou vinou skutečně pracují, zřejmě i proto, že oslovení

---

²³¹ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 53-54.

²³² Rozhovor (2)

²³³ Rozhovor (5).

²³⁴ Srov. ŠULISTA, P., PROKOPIUS, V. *Krize svědomí*, s. 88.

respondenti jsou věřícími lidmi, ať již organizovaní uvnitř konkrétní církve nebo nekonfesijní. V těžkých chvílích vkládají svou naději do Jeho otevřené náruče, jsou připraveni před Něj předstoupit a vyznat se ze svých hříchů. Ví, že je Bůh miluje a přijímá takové, jací jsou, jak to potvrzuje sama Bible a učení Církve.²³⁵ K tomu jsou nenásilnou a srozumitelnou formou vedeni filozofií AA, tedy Dvanácti kroky a Dvanácti tradicemi – samozřejmě jejich osobní vírou.²³⁶

Skupinová setkání anonymních alkoholiků nabízí pohled na chod jakési zmenšené autentické církve, s členy, mezi kterými panuje živá láska ospravedlněných hříšníků i s životními pravidly, která členové plně přijímají. Tato pravidla jsou založena na biblicky stvrzených morálních principech vedoucích k abstinenci.

3.3 PROBLÉM ODPUŠTĚNÍ – OSOBNÍ SVĚDECTVÍ KLIENTŮ

Výpovědi respondentů příliš nekorespondují s názorem autorky Lachmanové, která se ve své publikaci opírá o tvrzení, že současná společnost se dostala do krize, ve které akt odpuštění plně neprožívá.²³⁷

K ochotě odpouštět jsou anonymní alkoholici vedeni především osmým, devátým a desátým krokem.²³⁸

Z výpovědí je patrné, že členové AA jsou otevřeni odpouštět a odpuštění přijmout. Považují ho za důležitou součást života. Důležitost aktu odpuštění zdůrazňuje i J.Křivohlavý.²³⁹ Odpuštění v každodenním životě v současné společnosti je důležité také proto, že v jeho moci je nám pomoci od zranění, které jsme prožili v minulosti. Pomáhá omezit zlobu a vztek. Díky odpuštění zažijeme větší pocit klidu, pokoje a štěstí, když přestaneme hledat a trestat viníky svých problémů. Odpouštění zlepšuje celkový zdravotní stav, ať už po psychické nebo fyzické stránce, a vrátí nás k prožívání plnohodnotného života.²⁴⁰

---

²³⁵ Srov. PACNER, S. Věřím v odpuštění hříchů. In *Věřím ve vzkříšení těla a život věčný*, s. 145-146.

²³⁶ Srov. DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC, s. 26.

²³⁷ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 12.

²³⁸ Srov. ANONYMNÍ ALKOHOLICI, s. 202-203.

²³⁹ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*, s. 104.

²⁴⁰ Srov. ANONYMNÍ ALKOHOLICI, s. 202-203.

- *Alkoholička Le.: Bez odpuštění se člověk motá v temnu, nemohou fungovat vztahy zdravě a šťastně.*²⁴¹
- *Alkoholik Fr.: Odpuštění je důležité. Je osvobozující.*²⁴²
- *Li.: Odpuštění jako smíření se s tím, že čas nelze vrátit, ovlivnit lze pouze přítomnost.*²⁴³
- *Alkoholik Mi.: Obecně vzato: bez odpuštění nelze prakticky plnohodnotně žít, ale je to velmi těžká „disciplína“.*²⁴⁴
- *Alkoholik Vl.: Odpuštění je důležité, alespoň pro mě. Je úlevné.*²⁴⁵
- *Alkoholik La: Pro mne je to slovo, které nerad vyslovuji. A také ho nežádám. Pro mě je odpuštění především stav mysli, kdy něco přebolí. Co nás už nebolí, čím se již netrápíme, to bylo již odpuštěno. A co nás nepřestene trápit a hlodat do konce života?*²⁴⁶

Odpuštění v každodenním životě však není důležité jen u viníků, kteří se provinili vůči nám, důležité je, aby lidé uměli odpustit také sami sobě a zbavili se tak tíhy studu a výčitek svědomí, které jim přitěžují.²⁴⁷

Vyznání viny a odpuštění je pro členy skupiny obtížné, jelikož vyžaduje vhled do minulosti a upřímnou sebereflexi, což obojí způsobuje kajícímu se hříšníkovi niternou bolest a otevírá staré rány, což koresponduje s názorem Lachmanové.²⁴⁸

- *Li.: Odpuštění jako budoucnost bez alkoholu, nic víc a nic méně.*²⁴⁹

---

²⁴¹ Rozhovor (6)

²⁴² Rozhovor (1)

²⁴³ Rozhovor (7)

²⁴⁴ Rozhovor (2)

²⁴⁵ Rozhovor (4)

²⁴⁶ Rozhovor (5)

²⁴⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*, s. 111-112.

²⁴⁸ Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 12.

²⁴⁹ Rozhovor (7)

- *Alkoholik Mi.: Už dávno jsme s mými blízkými probrali, že odpustit v podstatě nelze, jde se pouze chovat tak, abychom své „hříchy“ odčinili, tzn., že i pro ně nemá smysl se nímrat v minulosti.*²⁵⁰

Vyznání viny, práce s minulými hříchy a odpuštěním pak umožňuje osobní růst jednotlivých účastníků setkání AA, kteří ve většinovém zastoupení akt odpuštění přijímají a plně si ho uvědomují. Dojít na duchodvní cestě až do fáze přijetí odpuštění není nijak samozřejmé nebo automatické, jak je patrné ve výpovědi alkoholika Ho. Člověk je nucen oprostít se od sebeobraných psychických strategií „já“ (odmítání vlastní zodpovědnosti, racionalizace) a přijmout vlastní bezpodmínečnou odpovědnost. *Alkoholik Vl.: V mém pijáckém životě jsem obviňoval ze všeho celý svět. Po čase střízlivosti a v AA se mi začal vracet optimismus.*²⁵¹ Teprve v poslední, páté fázi člověk dochází ke smíření. Uznává vlastní chyby a vlastní podíl na konfliktu. Při vědomí vlastní nedokonalosti může přijmout i nedokonalost bližního a tím, že mu dává další šanci, získává na ni i sám nárok. Dovoluje tomu druhému být i slabý i omylný – i tak jej chce milovat.²⁵²

- *Alkoholička Le.: Ve skupině jsem se otázkou odpuštění nezabývala, avšak v 1. roce po léčbě u Apolináře jsem se k tomu postupně dopracovávala, sebe přijímala.*²⁵³
- *Alkoholik Vl.: Asi po roce jsem získal od jiných alkoholiků i literatury AA pohled na odpuštění. Dříve než sobě jsem dokázal odpustit dvěma lidem.*²⁵⁴
- *Alkoholik Fr.: Ano. Na skupině jsem mluvil o odpuštění. A nejen já. V mém případě se jednalo právě o vztah s mojí ženou. Nevím ale, jestli lze taková ztráta jistot, jakou jsem jí způsobil, jen tak odpustit.*²⁵⁵

---

²⁵⁰ Rozhovor (2)

²⁵¹ Rozhovor (4)

²⁵² Srov. LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*, s. 53-54.

²⁵³ Rozhovor (6)

²⁵⁴ Rozhovor (4)

- *Alkoholik Ho.: Otázkou odpuštění se moc nezabývám. Nic tak zlého se mi v životě nestalo, abych musel někomu něco odpouštět, i když umění odpustit je určitě důležité.*²⁵⁶

Členové AA akt odpuštění demonstrují na konkrétních příkladech a uvádějí prožitý pocit úlevy, klidu duše a smíru, o kterém píše J. Křivohlavý. Odpuštění pro ně otevírá cestu k znovunavolení narušené komunikace s druhými.²⁵⁷ Dovedl je k osobnímu růstu, jak bylo již zmíněno. Z výpovědi je patrná schopnost odpustit svým blízkým, přátelům, kolegům, ale i odpuštění prožít a přijmout. Deficit je patrný ve schopnosti o odpuštění druhých žádat, jak o tom mluví alkoholik Fr. Důvodem je pravděpodobně strach z odmítnutí a citová angažovanost.

Vysloveným přání ve výpovědi alkoholika La. a alkoholičky Le.: je být schopen odpustit sám sobě, což koresponduje s názorem J. Křivohlavého, který připomíná, že je důležité, aby lidé uměli odpustit také sami sobě a zbavili se tak tíhy studu a výčitek svědomí, které jim přitěžují.²⁵⁸

- *Alkoholička Le.: Ano, odpouštěla jsem svým rodičům, které jsem obviňovala za svoji výchovu, problémy, nešťastné vztahy, pocity. Oni předčasně zemřeli, odpouštěla jsem jim i po jejich smrti. Nyní cítím již úlevu, pochopení toho, že neuměli jednat jinak a neměli Boha, jako mám já (jsem věřící katolička). Také jsem aktivně za pomoci svátosti smíření v rámci katolické církve a díky vlastní komunikaci s Bohem aktivně odpouštěla svým dvěma přítelkyním, které mě velmi ublížily. Jedna mě opustila, když jsem ji nejvíce potřebovala, druhá se dokonce postavila proti mně v zásadní pracovní věci a způsobila můj odchod z pracoviště.*²⁵⁹

---

²⁵⁵ Rozhovor (1)

²⁵⁶ Rozhovor (3)

²⁵⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *O odpuštění s Jaro Křivohlavým*, s. 56.

²⁵⁸ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*, s. 111-112.

²⁵⁹ Rozhovor (6)

- *Alkoholik Fr.: Ano, měl jsem možnost zažít odpuštění. Vždy to byli spíš lidé vzdálenější. V oblasti těch nejbližších je to horší. A myslím tím oboustranně dostat i dát. Zřejmě proto, že jsou v bližším okruhu vazby citlivější a zranění hlubší. Možná proto, že se u nejbližších více bojím odmítnutí. Odpuštění jsem zažil u svých kamarádů (teda těch skutečných). Jedna moje kamarádka, které si velice vážím, mi po mém sdělení, že jsem v léčebně, a omluvě, že jsem ji tak zklamal, hned pozvala k nim domů. Řekla mi, že jsem u ní stoupnul a nic se mezi námi nezměnilo.²⁶⁰*

- *Li.: Cítím odpuštění jako společný život bez alkoholu, bez nutnosti vysvětlování a omluv. Vyznávám omluvu formou činů.²⁶¹*

- *Alkoholik Mi.: Od někoho: snad mi blízcí. Já někomu: velmi často, nejvíce v profesním životě, ale někdy to trvalo (trvá) i několik desítek let, např. „křivdy“ ze studií (já student versus profesor).²⁶²*

- *Alkoholik Ho.: Doufám, že mi odpustila moje rodina, protože v tý jsem v době mojeho chlastání nadělal dost paseky. Pro mě je zase paráda, když pozoruju, jak oni od té doby taky neřeší kravinu a dovedou se radovat z každého hezky prožitého dne. Jak málo stačí ke štěstí!²⁶³*

- *Alkoholik La.: Vzpomněl jsem si, jak jsem reagoval na mého otce, když mi připomněl, jak jsem byl na něj kdysi do telefonu pěkně „hnusnej“. Neomluvil jsem se mu, ani nepožádal o odpuštění, ale řekl jsem, aby se tím již netrápil, že jsem byl tenkrát opilý a dodal jsem: „Jsem Tvůj syn a mám Tě rád,“ takže asi šlo o odpuštění. Myslím, že skutečné odpuštění teprve přijdou. Teď se musím spíš snažit, aby ta odpuštění přišla. Manželce bych mohl odpustit nevěru, protože souvisela s mým pitím, ale protože mi byla nevěrná (s tímž mužem) i po třech letech mé abstinence (po léčení), nejsem na toto odpuštění*

---

²⁶⁰ Rozhovor (1)

²⁶¹ Rozhovor (7)

²⁶² Rozhovor (2)

²⁶³ Rozhovor (3)

*ani trochu připraven. Ale určitě přijde. Raději ale odpouštím druhým. Ale hrozně rád bych odpustil i sobě.*²⁶⁴

K osobnímu růstu v AA také přispívá účast na setkáních a samotná filosofie jejich učení, tedy dvanáct kroků a dvanáct tradic. A. Grün uvádí, že praktikujícími věřícími je program dvanácti kroků vnímán jako podmínka zakoušení Boží milosti při překonání závislosti na alkoholu, především přiznáním vlastní bezmoci, vyhlášením osobního bankrotu – a odevzdáním se do vůle Boha.²⁶⁵

Teprve tehdy, když alkoholik sám sobě přizná, že nedokáže nad alkoholem zvítězit sám vlastními silami, může se vložit do rukou Boha. Program dvanácti kroků ukazuje, že projít jím neznamena jen lidský růst, ale především zakusit víru právě tam, kde jsou trpící u konce svých sil – přesně ve smyslu spirituality zdola.²⁶⁶

AA se tedy stávají prostorem pro sdílení duchovních zkušeností a vůbec niterných stavů, které souvisí s alkoholem, ale i s náročnými či běžnými životními situacemi. Nicméně samotný proces přijetí viny a odpouštění musí absolvovat každý sám, pouze s Bohem. Tak o tom mluví i abstinující alkoholička Le. a ostatní.

- *Alkoholička Le.: Myslím si, že setkání AA je prostorem pro všechny niterné záležitosti, které souvisí s alkoholem. Pro někoho pocity viny sehrály významnou roli při vzniku závislosti. Pokud chce dotyčný své pocity sdílet a slyšet názory ostatních, je to na místě. Avšak samotný proces odpouštění považují za niternou osobní věc, nikdo mu v tom nepomůže, je třeba, aby se aktivně podílel jen on sám a Bůh. Osobně si myslím, že bez Boží pomoci to v mnohých případech není možno vůbec zvládnout.*²⁶⁷
- *Alkoholik Fr.: Je to pro mě velmi důležité. A myslím, že pro každého. Aniž bychom se ptali, můžeme tak dostat odpověď na problém, který jsme si netroufli ani sami zveřejnit. Z toho důvodu si myslím, že problémem, který zamlčím na skupině, ochuzuji nejen sebe ale i ty druhé.*²⁶⁸

---

²⁶⁴ Rozhovor (5)

²⁶⁵ Srov. GRÜN, A. *Spiritualita zdola*, s. 48.

²⁶⁶ Srov. GRÜN, A. *Spiritualita zdola*, s. 48.

²⁶⁷ Rozhovor (6)

²⁶⁸ Rozhovor (1)

- *Alkoholik Mi.: Je to asi věc jednoho každého, víc se o tom začalo mluvit s tvým příchodem.*²⁶⁹
- *Alkoholik Ho.: To je individuální věc. Mně osobně by nevadilo mluvit o tom, ale já si zatím svoje úvahy a myšlenky na skupině řeším sám se sebou a poslouchám ostatní úvahy a příběhy.*²⁷⁰

Jak již bylo uvedeno, Bible nám jako příklad víry většinou nepředkládá příklady bezchybných lidí. Vypráví naopak příběhy hříšných lidí, kteří u Boha našli pomoc od své těžké viny, když k Němu volali ve svém zatracení. Před Bohem totiž naší hlavní ctností není dokonalost, která naopak zavání pýchou, ale schopnost uvědomit si svoje slabosti a chyby, a učit se z nich ke svému zdokonalení a překonání vlastních nedostatků.²⁷¹

Ani současní Anonymní alkoholici nebyli – minimálně v době své alkoholové kariéry – příkladnými a bezchybnými lidmi. Ale našli v sobě dost síly a pokory, prošli očištěním a našli správnou cestu. Ve shodě s autory A. Grünem a M. Dufnerem lze v pokoře vidět cestu, která ve chvíli prožívaného dna otevírá přímou cestu pro Boha. Pokud lidé znovu dovedou správně uchopit pokoru a smíří se s tím, že cesta pokory je cestou k Bohu, neměli by neustále bojovat proti své přirozenosti, naopak by měli vyvinout dostatek úsilí učit se sami být lepšími.²⁷²

*Alkoholik Vl.: Pokoru považuji pro alkoholika za velmi důležitou “vlastnost” pro stálou střízlivost.*²⁷³

Souhrnně řečeno, pokora je pozitivní ctností a nese v sobě náboj lásky, která člověka zbavuje sobeckosti.²⁷⁴ Na pravidelných setkáních AA zpracovávají osobní prohřešky spáchané v době svého pití a vnímají vinu a odpuštění ve spojitosti s Bohem. Jen jeden z respondentů tuto zkušenost neprožívá. Důvodem může být vědomé popření skutečnosti, že člověk se vždy prohřešuje nejen vůči společnosti, ale i proti Bohu.

---

²⁶⁹ Rozhovor (2)

²⁷⁰ Rozhovor (3)

²⁷¹ Srov. GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 13-15.

²⁷² Srov. GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*, s. 81.

²⁷³ Záznam ze setkání z 3. 3. 2014.

²⁷⁴ Srov. VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK, P., MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 142-143.

- *Alkoholička Le.: Vztahování se k Vyšší moci, později k Bohu bylo pro mě v procesu odpouštění zásadní a účinné. Troufám si napsat, že bez Boží pomoci to nejde.²⁷⁵*
- *Alkoholik Fr.: Bůh je první, který mi odpustil a kde jsem se po prožitém pekle cítil bezpečně. A nikdy neklade podmínky, za jakých mě bude milovat. A učí mě, že takové odpuštění existuje.²⁷⁶*
- *Spoluzávistlá Li.: Nevnímám tato témata odděleně. Tvoří u mne celek, který vnímám, prožívám, ale neodděluji. Věřím „komplexně“. Věřím, že vše je přesně tak, jak má být. Mou rolí je přijít na křižovatku a tam se správně rozhodnout.²⁷⁷*
- *Alkoholik Ho.: V nějakou vyšší moc určitě věřím, ale že bych ji prosil o odpuštění, tak to ne. Pocit viny a odpuštění si srovnávám sám v sobě a na nikoho jiného nespolehám.²⁷⁸*
- *Alkoholik Mi.: Bůh mně pomáhá k otvírání mysli obecně, takže myslí, že by se to mělo týkat i viny a odpuštění.²⁷⁹*
- *Alkoholik La.: Nebyl jsem vychován jako věřící, ale myslím, že jsem věřící. Moc ale o tom nemluví. S Bohem mluvím potichu. Každý z nás by si přál, aby nám odpustil Bůh.²⁸⁰*

---

²⁷⁵ Rozhovor (6)

²⁷⁶ Rozhovor (1)

²⁷⁷ Rozhovor (7)

²⁷⁸ Rozhovor (3)

²⁷⁹ Rozhovor (2)

²⁸⁰ Rozhovor (5)

3.4 SHRNU TÍ

- Společenství AA může navštívit kdokoliv potýkající se závislostí na alkoholu, bez ohledu na profesní a společenské postavení, náboženské vyznání, politické přesvědčení atd. Všichni účastníci jsou si rovni, vzájemně se respektují a podporují. AA navštěvují nejen věřící, ale i ateisté.
- Vina a odpuštění jsou důležitými tématy, kterými se účastníci na pravidelných setkáních AA i ve svých osobních životech zaobírají.
- AA se stávají prostorem pro sdílení niterních záležitostí, které souvisí s alkoholem, vinou a odpuštěním.
- Členové AA odpuštějí svým blízkým, ale i odpuštění prožívají apřijímají. Deficit je mezi nimi patrný zejména ve schopnosti o odpuštění druhých žádat a časté obavě z odmítnutí.
- Fenomén viny a akt odpuštění si AA spojují s Bohem. Z oslovených respondentů tuto skutečnost nepřijímá jen jeden z oslovených účastníků.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo najít odpovědi na množství otázek. Jak těch, které mě zajímaly již dávno a staly se motivací k volbě tohoto konkrétního tématu, tak i těch otázek, které přede mnou vyvstaly až v průběhu zpracovávání tématu.

Do jaké míry jsou vina a odpuštění z pohledu jednotlivých anonymních alkoholiků zásadním tématem jejich terapie a osobní proměny, a zůstávají jim i po letech abstinence? Jakým způsobem na vinu nahlíží, jak ji prožívají a zpracovávají? Chápu svou vinu a hřích jako soukromou a intimní záležitost, nebo je pro ně samotné a pro jejich rehabilitaci podstatně důležitější sdílet svou zkušenost s ostatními a mluvit o ní? Vědomí viny vede k potřebě odpuštění, stejně jako si z druhé strany žádá pocit ukřivdění a viny odpuštění. Jakou podobu má z hlediska anonymních alkoholiků toto odpuštění? Kterou z těchto potřeb pocítují anonymní alkoholici jako naléhavější a jakou úlohu hrají v procesu jejich uzdravení? Lze prostřednictvím odpuštění ve vztahu k bližnímu odpustit i sám sobě, anebo je třeba nejprve odpustit sobě a až pak bližnímu – anebo naopak? Jakou roli v těchto důležitých intra–interpersonálních procesech hraje vztahování se k „vyšší moci“?

Fenomén viny a akt odpuštění vychází z určitých historických základů a podléhá specifickému vývoji uvnitř teologie jako akademické disciplíny i náboženství jako prakticky prožívaného společenství s Bohem. Skutečnost, že se společnost odklání od prožitku duchovní viny i rozřešení je způsobena působením různých faktorů, mezi nimiž dominují ztráta transcendence, krize svědomí, chyby dřívější teologie a zbožštění empirických věd.

Obecně přijímané vědomí hříchu a jeho povahy, které dříve do značné míry sdílela celá společnost, se postupně vytratilo a vina se přesunula ze společenské do čistě soukromé sféry. Tento vývoj vedl k tomu, že člověk sám (tj. soukromě) hřeší, ale pak také zůstává sám (tj. bez pomoci) na hřích a jeho důsledky. Dokumentovaná praxe podložená výpovědmi lidí bojujících se závislostí dokládá, že v současnosti jsou všechny aspekty vnímání a prožívání viny vysoce individuální záležitostí.

Společenství anonymních alkoholiků s vinou a odpuštěním aktivně pracuje. Zvědomění viny, ke kterému jsou anonymní alkoholici vedeni Dvanácti kroky, zejména krokem čtvrtým a pátým, je předpokladem k uzdravení. Přiznání a prožití viny vede k nápravě vztahů, které byly alkoholickou nemocí ovlivněny. Vede ke smíření s ostatními lidmi, Bohem i sebou samým. Vyžaduje osobní zrání a sebereflexi, ke které se každý účastník propracovává až postupně a vždy individuálním tempem. Nováček toho není schopen, neboť na začátku jeho cesty mu zrak halí závoj sebeklamu a ze všech problémů obviňuje druhé. Nicméně je nutné připomenout, že ani anonymní alkoholici nepocitují vinu za to, že se stali alkoholiky, ale jen za to, co v důsledku svého alkoholismu způsobili. Vinu prožívají v souvislosti s následky, které pod vlivem alkoholu způsobili nejen sobě, ale především svým blízkým a okolí. Samotný alkoholismus ovšem důsledně považují za nemoc, za kterou nemůže být nikdo viněn.

Z rozhovorů, kterých bylo provedeno celkem sedm, vyplynulo, že abstinující anonymní alkoholici otázku viny a odpuštění skutečně vnímají jako témata, která plně prožívají a jsou pro ně zásadně důležitá. Setkání na AA se stává prostorem pro sdílení niterních záležitostí, které souvisí s alkoholem, ale i s náročnými či běžnými životními situacemi. V příbězích zkušenějších abstinujících alkoholiků ostatní členové nalézají inspiraci k řešení zdánlivě bezvýchodných a beznadějných situací, solidaritu a podporu ve svém boji za udržení abstinence, boji s alkoholem a práci na postupném uzdravení.

Odpuštění pro ně otevírá cestu k obnovení narušených vztahů s druhými. Z výpovědí je patrná schopnost odpustit svým blízkým, přátelům, kolegům, ale i odpuštění přijmout a prožít. Častým a velkým přáním je moci odpustit sám sobě. Deficit je patrný ve schopnosti o odpuštění druhých žádat. Důvodem je pravděpodobně strach z odmítnutí či citová angažovanost.

Oslovení anonymní alkoholici (kromě jednoho) si plně uvědomují, že jejich chyby a provinění se dotýkají nejen ostatních lidí, ale i Boha. Program Dvanácti kroků ukazuje, že projít utrpením, které v životě člen AA zakouší, neznamená jen lidský růst, ale zakusit víru právě tam, kde jsou trpící lidé u konce svých sil. Jak

uvádí křesťanská tradice: Boží odpuštění je nekonečné, pokud je člověk schopen o něj pokorně požádat.²⁸¹

Vzhledem k tomu, že prvním zjištěným faktem je individuální odlišnost v prožívání viny a odpuštění, není možné závěry výzkumné sondy automaticky rozšířit na všechny anonymní alkoholiky. Nicméně minimálně určitý přístup a charakteristické myšlenkové a behaviorální vzorce jsou společné a představují poznatky a strategie inspirativní nejen pro adiktologii nebo psychologii, ale také pro teologii samotnou.

Doufám, že má diplomová práce jako taková poslouží k bližšímu a novému pohledu jak na hnutí anonymních alkoholiků, jednotlivé alkoholiky i alkoholismus jako takový, tak i na problematiku prožívané viny a odpuštění v současné společnosti.

---

²⁸¹ Srov. PACNER, S. Věřím v odpuštění hříchů. In *Věřím ve vzkříšení těla a život věčný*, s. 142-143.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografické publikace

- ANONYMNÍ ALKOHOLICI, Vydání 2. New York: Alcoholics Anonymous World Services, 1996. ISBN 0-916856-28-3.
- BARTON, J. *Etika a starý zákon*. Jihlava: Mlýn, 2006. ISBN 80-86498-15-8.
- BENEŠ, A. *Morální teologie*. Vydání 1. Praha: Krystal OP, 1994. ISBN 80-901528-3-X.
- BENEŠ, A. *Božské cnosti*. Vydání 1. Praha: Krystal OP, 1997. ISBN 80-85929-21-X.
- BIBLE – český ekumenický překlad (z roku 1985). Praha: Biblická společnost v ČSR, 1990. ISBN neuvedeno.
- BONHOEFFEE, D. *Etika*. Vydání 1. Praha: Kalich, 2007. ISBN 978-80-7017-047-2.
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0139-7.
- DVANÁCT KROKŮ a DVANÁCT TRADIC. New York: Alcoholics Anonymous World Services, 2000. ISBN 1-893007-04-9.

- FRANKL, V., LAPIDE, P. *Bůh a člověk hledající smysl*. Brno: Cesta, 2011. ISBN 978-80-7295-137-6.
- GRÜN, A. *Škola odpuštění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-653-1.
- GRÜN, A., DUFNER, M. *Spiritualita zdola*. Vydání 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-559-4.
- GÜNTHÖR, A. *Morálna teológia*. Vydání 2. Rím: Slovenský ústav Cyrila a Metoda v Ríme, 1988, ISBN neuvedeno.
- KIMOVÁ, UN-J. *Úvod do teologie*. Vydání 1. Praha: Ideál, 2000. ISBN 80-9010117-2-0.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *O odpuštění s Jaro Křivohlavým*. Vydání 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-928-X.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie, Radost, naděje, odpuštění, smířování, překonání negativních emocí*. Vydání 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-835-X.
- KÜNG, H. *Freud a budoucnost náboženství*. Vydání 1. Praha: Vyšehrad, 1992. ISBN 978-80-7429-015-2.
- LACHMANOVÁ, K. *Vězení s klíčem uvnitř*. Vydání 3. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-594-8.
- NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost, současné poznatky a perspektivy léčby*. Vydání 4. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.
- NEŠPOR, K. *Zůstat strýzlivý*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-206-9.

- OVEČKA, L. „Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré.“ *Česká katolická morální teologie 1884 – 1948*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1957-6.
- PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Bible a morálka, biblické kořeny křesťanského jednání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-367-8.
- PESCHKE HEINZ, K. *Křesťanská etika*. Vydání 1. Praha: Zvon, 1999. ISBN 80-7021-331-0.
- RATZINGER kardinál, J. *Křesťanství na přelomu tisíciletí, ROZHOVORY*. Vydání 1. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-141-X.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*. Vydání 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178.547-4.
- SCHÖNBORN, CH. *Rozhodni se pro život*. Vydání 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-478-4.
- SOKOL, J. *Člověk a náboženství, proměny vztahu člověka k posvátnému*. Vydání 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-886-4.
- SOKOL, J. *Malá filozofie člověka*. Vydání 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-886-4.
- SOKOL, J. *Zůstat na zemi, Rozhovory nad BIBLÍ*. Vydání 1. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-900-3.
- SKOBLÍK, J. *Přehled křesťanské etiky*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-357-1.
- SKOBLÍK, J. *Poznámky ke křesťanské etice*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-357-1.

- ŠULISTA, P., PROKOPIUS, V. *Krize svědomí*. Vydání 1. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-433-9.
- VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK, P., MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Vydání 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0088-8.
- WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*. Vydání 1. Praha: Zvon, 1998. ISBN 80-7021-292-6.
- ZVĚŘINA, J. *Teologie agape – II. Svazek*. Praha: SCRIPTUM, 1994. ISBN: neuvedeno.
- ŽIVOT Z VÍRY: překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé. České Budějovice: TFJU, 1998. ISBN 80-86074-02-1.

Časopis, sborník, slovník:

- PEŠEK, R., KOTRBOVÁ, K., MASÁR, O., VURM, V. Racionální analýza významných faktorů terapeutické účinnosti svépomocného společenství Anonymních alkoholiků. *Časopis Adiktologie*, 2005, roč. 5, č. 4, s. 490.
- PACNER, S. Věřím v odpuštění hříchů. In *Věřím ve vzkříšení těla a život věčný: VI. celostátní kongres katechetů, 25. - 27. října 2007 Kroměříž. České Budějovice: Tomáš Halama, 2007, s. 142-143. ISBN 978-80-87082-05-8.*
- PACNER, S. Věřím v odpuštění hříchů. In *Věřím ve vzkříšení těla a život věčný: VI. celostátní kongres katechetů, 25. - 27. října 2007 Kroměříž. České Budějovice: Tomáš Halama, 2007, s. 145-146. ISBN 978-80-87082-05-8.*
- DUFOUR – LÉON, X. *Slovník biblické teologie*. Vydání 5. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981. ISBN neuvedeno.

Směrnice:

- SMĚRNICE AA SKUPINY. New York: z G.S.O. Box 459, Grand Central Station, NY 10163 U.S.A. ISBN neuvedeno.

Iternetové zdroje:

- *WIKIPEDIA, Otevřená encyklopedie* [online]. Článek Eucharistie, poslední aktualizace 14. listopadu 2013 [cit. 12. ledna 2014]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Eucharistie>.

Bakalářská práce:

- LUKEŠOVÁ, L. *Svépomocné skupiny Anonymní alkoholici jako forma následné péče a prevence recidivy pro osoby závislé na alkoholu a jejich rodinné příslušníky*. České Budějovice, 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta a Vysoká škola Ekonomická v Praze Fakulta managementu v Jindřichově Hradci. Vedoucí práce PhDr. V. Urbanová.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- **AA** – Anonymní alkoholici
- **AAA** – Anonymní abstinující alkoholici
- **Aj.** – a jiné
- **Č.** – číslo
- **Gn** – 1. Kniha Mojžíšova (Genesis)
- **2 Kor** – 2 List Korinťským
- **Kol** – List Koloským
- **Např.:** – například
- **Řím** – List Římanům
- **Srov.** – srovnáno

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. I – Seznam otázek do rozhovorů se skupinou AA.

PŘÍLOHY

Příloha č. I – Seznam otázek do rozhovorů se skupinou AA.

- 1) Kolik ti je let?
- 2) Jak dlouho jsi členem „AA“?
- 3) Kdo tě na skupinu přivedl anebo ti o skupině řekl?
- 4) Cítíš se na skupině bezpečně?
- 5) Považuješ členství v „AA“ za prospěšné? V čem?
- 6) Jakými tématy se na skupinovém setkání nejvíce zabýváte?
- 7) Přemýšlel jsi na skupině o prožitku osobní viny? Prosím stručně definuj svou vlastní představu nebo zkušenost s vinou:
- 8) Kterého životního období se vina nejvíce týkala?
- 9) Z jaké situace či problému pramenila? Sehrál zde roli alkohol?
- 10) Zabýval/la ses na skupině otázkou odpuštění? Co je podle tebe odpuštění?
- 11) Je podle tebe v životě člověka odpuštění důležité?
- 12) Měl/la jsi někdy možnost zažít odpuštění?
- 13) Jak ses při odpuštění cítil/la?
- 14) Jaký význam celkově (obecně) má odpuštění pro tvůj vlastní život?
- 15) Myslíš si, že vina a odpuštění mají nějakou souvislost se závislostmi a následnou abstinencí?
- 16) Pokud ano, jaký vliv měly/mají ve tvém osobním případě (myšleno v procesu upadání do závislosti, i v procesu léčby a abstinence).

17) Je pro tebe tedy podstatné na skupinových setkáních „AA“ o vině a odpuštění mluvit, nebo je spíš považuješ za soukromou věc, kterou by měl člověk zvládnout sám?

18) Dovedl tě „Program 12 kroků a 12 tradic“ k potřebě hlouběji přemýšlet o tématech viny a odpuštění v souvislosti s vlastní závislostí?

Pokud ano, v jaké formě:

19) Jakou roli v procesech viny a odpuštění pro tebe osobně hraje vztahování k „vyšší moci“ (může a nemusí být nazývána Bůh).

ABSTRAKT

ŽILÁKOVÁ, K. *Fenomén viny a odpuštění z pohledu svépomocné skupiny anonymních alkoholiků vybraného okresního města*. Strakonice, 2014. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce J. Šrajer.

Klíčová slova: vina a hřích, odpuštění, anonymní alkoholici, Bible, Bůh, dvanáct kroků, dvanáct tradic.

Práce představuje chápání viny a hříchu v Bibli, křesťanské tradici a současné morální teologii. Zdůrazňuje, že v uvedených obdobích oba fenomény patřily do běžné řeči a k základním morálním pojmům. Věnuje se chápání viny (hříchu) a odpuštění v současné době a neopomíjí poznatky empirických věd. Zohledňuje skutečnosti, které vedly ke ztrátě nebo deformaci vědomí obou fenoménů ze společnosti vůbec. V praxi mapuje možnou představu současného stavu vědomí viny a odpuštění a vztahuje ji ke specifické skupině AA.

ABSTRAKT V ANGLICKÉM JAZYCE

The Phenomenon of Guilt and Forgiveness from the Point of View of a Self-supporting Group of Alcoholics Anonymous in the Chosen District Town.

Keywords: guilt and sin, forgiveness, Alcoholics Anonymous, Bible, God, twelve steps, twelve traditions.

The thesis introduces perception of guilt and sin in the Bible, in Christian tradition and in contemporary moral theology. It emphasizes that in the mentioned periods both phenomena belonged in the common talk and to the elemental moral concepts. It deals with perception of guilt (sin) and forgiveness at present and it does not omit the findings of empirical sciences. It takes into consideration the facts which led to the loss or deformation of awareness of both phenomena in the society in general. In practice it conducts the survey of the possible idea of the contemporary state of awareness of guilt and forgiveness and relates it to the specific group of Anonymous Alcoholics.